

NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY
ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

FEDERACJA ZWIĄZKÓW
GMIN I POWIATÓW RP

OCHRONA ŚRODOWISKA - SZANSE I WYZWANIA DLA SAMORZĄDÓW U PROGU XXI WIEKU

Federacja Związków Gmin i Powiatów RP

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

OCHRONA ŚRODOWISKA

**SZANSE I WYZWANIA DLA SAMORZĄDÓW
U PROGU XXI WIEKU**

Kraków 2000

Federacja Związków Gmin i Powiatów RP
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Seria wydawnicza „Podręczniki dla samorządu terytorialnego”

Rada Programowa:
Kazimierz Barczyk (przewodniczący)
Wojciech Boroński
Maciej Korkuć
Wiesław Misztal
Marek Skrzypek
Paweł Stańczyk
Jan Wieczorkowski

Materiały V Ogólnopolskiej Konferencji
Ochrona Środowiska
– szanse i wyzwania dla samorządów u progu XXI wieku

Warszawa, Sala Kolumnowa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
18 grudnia 2000 r.

Cykl Ogólnopolskich Konferencji
**„Ochrona Środowiska – działalność samorządów terytorialnych
w aspekcie integracji z Unią Europejską.”**
pod patronatem
Macieja Płażyńskiego – Marszałka Sejmu RP
Jerzego Buzka – Prezesa Rady Ministrów RP

Książka została wydana dzięki finansowemu wsparciu
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

ISBN 83-87853-39-9

ASTA s.c., Kraków
Fundacja Rozwoju Samorządności i Prasy Lokalnej

Opracowanie, redakcja: Maciej Korkuć, Bartosz Lipszyc

Wprowadzenie

Samorządy są głównym partnerem Ministerstwa Środowiska oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w realizacji przedsięwzięć proekologicznych. Zrzeszająca w sumie około tysiąca gmin i powiatów **Federacja Związków Gmin i Powiatów RP** problematykę ochrony środowiska uczyniła w ostatnich latach jednym z priorytetowych obszarów swojej aktywności.

Podejmujemy działania na rzecz dalszego wielkiego rozwoju inwestycji ekologicznych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczne konferencje, spotkania i seminaria przez nas organizowane mają za zadanie zwiększenie solidnej i kompleksowej informacji o możliwościach i zadaniach stojących przed samorządami w tej dziedzinie. Niezwykle ważne znaczenie ma umiejętność odpowiedniego wykorzystania dostępnych środków krajowych i przedakcesyjnych funduszy Unii Europejskiej. Poprzez konsultacje, wymianę uwag i opinii w gronie ekspertów, fachowców i osób najlepiej poinformowanych dostarczamy gminom i powiatom narzędzi umożliwiających odpowiednie ukierunkowanie planów inwestycyjnych, solidne przygotowanie wniosków o dotacje i w końcu sukcesywną realizację inwestycji służących ochronie wody, powietrza i ziemi.

Celem naszym jest także wskazanie wzorcowych rozwiązań i nowych technologii, które mogą być zastosowane na polskim gruncie czy nawet już są realizowane w różnych częściach kraju. Jest bowiem rzeczą niezmiernie ważną aby podejmując działania niejednokrotnie związane z wymuszeniem zmiany nawyków lokalnych społeczności, wykorzystać w pełni wiedzę o sukcesach i porażkach już wcześniej realizowanych programów. To najprostsza droga doskonalenia metod działania i wypracowania najlepszych sposobów realizacji zamierzeń inwestycyjnych.

Ochrona środowiska jest jednym z najważniejszych wyzwań dla Polski w kontekście integracji z Unią Europejską. Stoi przed nami wiele zadań ale warto też pamiętać, że w ostatnim dziesięcioleciu dokonaliśmy ogromnego skoku na drodze poprawy stanu środowiska naturalnego. Polska, jeszcze do niedawna jeden z najbardziej zanieczyszczonych krajów naszej części świata, dzięki transformacji ustrojowej, nowym przepisom oraz gigantycznym wręcz w naszych warunkach inwestycjom ekologicznym odrodzonych samorządów w ostatnim dziesięcioleciu w wodociągi, oczyszczalnie ścieków, składowisk odpadów ko-

munalnych i gazyfikacje pozbyła się szeregu największych trucicieli środowiska. Dzisiaj w niektórych dziedzinach możemy być wzorcem dla innych krajów. Na przykład odnotowywany jest w Polsce systematyczny spadek emisji gazów szklarniowych, wywołujących efekt cieplarniany; w przypadku dwutlenku węgla poziom redukcji sięga 30 proc., co oznacza prawie 140 mln ton rocznie. Dzięki temu w pełni mieścimy się w wynikających z umów międzynarodowych limitach zanieczyszczenia powietrza, a nawet możemy pozwolić sobie na regulowane tymi umowami „odsprzedawanie” niewykorzystanego pułapu emisji zanieczyszczeń. O takiej sytuacji nie mogą marzyć nie tylko Hiszpania, Grecja czy Portugalia, ale nawet takie kraje jak Finlandia.

Wszystkie ogromne inwestycje samorządów idące w kierunku poprawy stanu naszego środowiska naturalnego współgrają z działaniami Rządu i Parlamentu związanymi z dostosowaniem naszego prawa do standardów Unii Europejskiej. Są to dwie wzajemnie uzupełniające się płaszczyzny aktywności władz i instytucji publicznych. Tym bardziej potrzebna jest stała wymiana informacji pomiędzy parlamentarzystami, członkami rządu, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz samorządowcami. Centrum otrzymuje dzięki temu m.in. informacje na temat praktycznych aspektów funkcjonowania istniejących przepisów a także ocenę zasad przyznawania wsparcia finansowego dla inwestycji lokalnych. Samorządowcy poznają nowe zasady finansowania, rządowe plany i programy inwestycji ekologicznych oraz dane związane z technologiami i procesem harmonizacji naszych działań ze standardami UE.

Odpowiedzią na wyraźne zapotrzebowanie samorządów w tym zakresie był cykl pięciu ogólnopolskich konferencji zrealizowany przez Federację Związków Gmin i Powiatów RP we współpracy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pod wspólnym hasłem „**OCHRONA ŚRODOWISKA – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji europejskiej**”.

Patronat nad wszystkimi konferencjami objęli Marszałek Sejmu **Maciej Płażyński** i Prezes Rady Ministrów **Jerzy Buzek**, co wyraźnie pokazuje wagę i rangę problematyki.

Konferencje odbywały się w różnych miastach Polski w okresie od czerwca do grudnia 2000 r. W sumie zgromadziły prawie **1,5 tys. uczestników** – marszałków, prezydentów, starostów, burmistrzów, wójtów, radnych i pracowników samorządowych, reprezentujących samorządy gmin, powiatów i województw, instytucje działające w obszarze ochrony środowiska a także przedsiębiorstwa zajmujące się wdrażaniem nowych rozwiązań i technologii w dziedzinie ekologii. Poprzez druk wydawnictw konferencyjnych i pokonferencyjnych, bezpłatnie rozprowadzanych wśród samorządów, poruszana tematyka i wnioski trafiają do wszystkich gmin, powiatów i województw w całym kraju.

Poszczególne konferencje odbywały się pod następującymi hasłami:

I. „OCHRONA ŚRODOWISKA. Ekorozwój w gminie – racjonalna gospodarka energetyczna”, Kraków – Pałac Krzysztofory, 20 czerwca 2000 r.

II. „OCHRONA ŚRODOWISKA. Działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską”, Warszawa – Sala Kolumnowa Sejmu RP, 27 września 2000 r.

III. „OCHRONA ŚRODOWISKA – inwestycje samorządów terytorialnych. Czysta woda, czyste powietrze, czysta ziemia – nowe technologie”, Kraków – Sala Obrad Rady Miasta, 18 października 2000 r.

IV. „OCHRONA ŚRODOWISKA – pozyskiwanie krajowych i zagranicznych źródeł finansowania inwestycji ekologicznych”, Lublin – Sala Błękitna Urzędu Wojewódzkiego, 29 listopada 2000 r.

V. „OCHRONA ŚRODOWISKA – szanse i wyzwania dla samorządów u progu XXI wieku”, Warszawa – Sala Kolumnowa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 18 grudnia 2000 r.

Przekazywana w Państwa ręce publikacja jest zapisem ostatniej konferencji, która była zwieńczeniem i podsumowaniem całego cyklu. Zawiera referaty wykładowców i prelegentów biorących udział w tym jak również i w poprzednich spotkaniach.

W V Konferencji uczestniczyło ok. 300 przedstawicieli gmin, powiatów i województw z całego kraju. Wypowiedzi prelegentów dotyczyły problematyki stanu i perspektyw ochrony środowiska w Polsce na przełomie wieków, polityki regionalnej w kontekście ekologii, finansowaniu ochrony środowiska w Polsce oraz polskim doświadczeniom w wykorzystaniu funduszy przedakcesyjnych PHARE i ISPA. Podobnie jak wcześniejsze konferencje cyklu również i ta była płaszczyzną bezpośrednich rozmów i konsultacji samorządowców z przedstawicielami Rządu oraz Narodowego Funduszu. Jeśli co roku ok. 400 gmin oraz komunalnych związków gmin zgłasza nowe wnioski (wraz z dokumentacją) o granty z funduszu ISPA – dlatego też jesteśmy zarzucani informacjami z Brukseli, iż Polska wykorzystuje te środki najlepiej spośród państw Europy Środkowej i Wschodniej.

Wyrażając przekonanie, że realizacja naszego programu spełniła stawiane przed nim cele, składam podziękowania na ręce wszystkich wykładowców i prelegentów. Przede wszystkim jednak dziękuję tym, którzy, nie szcędząc czasu ani wysiłków wielokrotnie służyli uczestnikom swoją wiedzą, doświadczeniem i wszechstronną znajomością omawianej problematyki. Pragnę wymienić tutaj przede wszystkim Ministra Środowiska **Antoniego Tokarczuka** oraz przedstawicieli Zarządu NFOŚiGW z Prezesem **Kazimierzem Kujdą** i Wiceprezesami **Cezarym Starczewskim** i **Lechem Plotkowskim**.

Szczególne podziękowania kieruję także pod adresem Premiera **Jerzego Buzka**, który nie tylko objął nad cyklem patronat, lecz również konsekwentnie

podkreślał swoje zaangażowanie w omawianą problematykę, m.in. poprzez listy do uczestników wszystkich spotkań.

Dziękuję bezpośrednim realizatorom programu – wszystkim osobom zaangażowanym w merytoryczną i techniczną obsługę tego przedsięwzięcia, w tym **Maciejowi Korkuciowi**, Dyrektorowi Biura Federacji. Na ręce Przewodniczącego **Kazimierza Gorczycy** składam podziękowania dla Związku Gmin Lubelszczyzny, regionalnego członka Federacji, który aktywnie włączył się w prace organizacyjne związane z IV Konferencją w Lublinie. Podobne podziękowania kieruję pod adresem **Jana Wieczorkowskiego**, Wiceprzewodniczącego Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski, za jego udział w realizacji całego cyklu a szczególnie dwóch konferencji odbywających się w Krakowie.

Zakończenie programu „OCHRONA ŚRODOWISKA – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji europejskiej” nie wyczerpuje działań Federacji na polu wspierania ekologii i inwestycji w tym zakresie. Problematyce ochrony środowiska poświęcone będą także nowe szkolenia i konferencje organizowane przez Federację w roku 2001 i następnych.

Kazimierz Barczyk

Przewodniczący Federacji
Związków Gmin i Powiatów RP

Członek Komitetu Sterującego ISPA

Warszawa, 18 grudnia 2000 r.

**PREZES RADY MINISTRÓW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
JERZY BUZEK**

Szanowni Organizatorzy, Drodzy Państwo,

Serdecznie witam wszystkich uczestników ostatniej już, V Ogólnopolskiej Konferencji poświęconej tematowi „Ochrona środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską”. W całym cyklu konferencji poruszono tak istotne zagadnienia, jak ekorozwój w gminie oparty o racjonalną gospodarkę energetyczną, inwestycje samorządowe, sprawy pozyskiwania źródeł finansowania inwestycji czy wreszcie omawiana dzisiaj rola samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską.

Dobór tak trudnych i ważnych tematów wskazuje na dobre merytoryczne przygotowanie całej imprezy i wyśmienicie świadczy o poziomie zaprezentowanej przez Was znajomości zagadnień ochrony środowiska. Żałuję, że nie mogłem uczestniczyć z Państwem w tych tak ważnych spotkaniach. Podjęte przeze mnie wcześniej zobowiązania nie pozwoliły mi wziąć udziału w dyskusji w fachowym gronie, dla którego dobro polskiej ziemi i zachowanie jej piękna jest szczególnie istotne.

Państwa odpowiedzialność i zaangażowanie stanowi najlepszą gwarancję powodzenia podjętych przez nas starań o wejście Polski do struktur Unii Europejskiej, bo to dzięki Waszej – ciężkiej i często niewdzięcznej pracy – samorządy mają szansę stać się bardziej nowoczesne, proekologiczne. Jednak nie wolno zapominać o najważniejszym, że to Wasz wysiłek pomaga współtworzyć europejską wspólnotę – Unię Europejską budują bowiem nie państwa, ale obywatele i społeczności lokalne. To one decydują o sile regionu, kraju i Europy.

Cieszę się, że tak ważne przedsięwzięcie odbywało się pod moim honorowym patronatem. W ten sposób mogłem wyrazić słowa uznania i podziwu dla Państwa służby Polsce. Składam na Wasze ręce wyrazy podziękowania i najlepsze życzenia dalszej, równie efektywnej pracy.

*Łączę wyrazy szacunku
i pozdrawiam serdecznie*

Warszawa, 15 grudnia 2000 r.

SENAT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego
i Administracji Państwowej
Mieczysław Janowski

Pan
Kazimierz BARCZYK
Przewodniczący Federacji
Związków Gmin i Powiatów RP

Pan
Antoni TOKARCZUK
Minister Środowiska

Szanowny Panie MINISTRZE,
Szanowny Panie PRZEWODNICZĄCY,

Uprzejmie dziękuję za przesłanie pod moim adresem zaproszenia do udziału w V Ogólnopolskiej Konferencji nt.: OCHRONA ŚRODOWISKA – szanse i wyzwania dla samorządów u progu XXI wieku.

Niech mi będzie wolno wyrazić uznanie zarówno dla Panów, jak i dla instytucji, które Panowie reprezentują, za cykl ogólnopolskich konferencji na temat działalności samorządów terytorialnych w zakresie ochrony środowiska. Ta twórcza wytrwałość jest godna podziwu.

Problemy dotyczące tej materii w aspekcie integracji z Unią Europejską, stanowią obecnie przedmiot szerokiego zainteresowania i wielu dyskusji. Jest to ważne również dla obu izb polskiego Parlamentu.

Jestem przekonany, że konferencja przyniesie wiele interesujących i inspirujących wniosków i ustaleń w tym względzie oraz stanie się okazją do wymiany poglądów, a także pogłębienia wiedzy, dotyczącej środowiska przyrodniczego.

Przepraszając, że – ze względu na inne, pilne obowiązki – nie mogę być osobiście pośród Państwa, pragnę przekazać Panom oraz wszystkim Uczestnikom spotkania wiele pozdrowień wraz z najlepszymi życzeniami.

Z serdecznym uszanowaniem
Mieczysław Janowski

Narodowy Fundusz
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Kazimierz Kujda
Prezes Zarządu

Warszawa, grudzień 2000 r.

Pan
Kazimierz Barczyk
Przewodniczący Federacji Związków Gmin i Powiatów RP

W imieniu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wyrażam uznanie i podziękowania dla Federacji Związków Gmin i Powiatów RP za inicjatywę i sprawną organizację w 2000 roku cyklu ogólnopolskich konferencji samorządu terytorialnego pod hasłem „Ochrona Środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską”.

Odbywające się w różnych częściach kraju spotkania zgromadziły razem 1500 przedstawicieli samorządów terytorialnych z całej Polski. Wszystkie konferencje spotkały się z dużym uznaniem wśród uczestników i prelegentów; za ich pośrednictwem trafiły również do znacznie szerszego grona osób zaangażowanych w przygotowanie i realizację inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska w gminach, powiatach i województwach.

Pięć publikacji książkowych – wydawnictw pokonferencyjnych – wydawanych przez Federację przy finansowym wsparciu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pozwoliło na utrwalenie treści wystąpień i ich dalsze upowszechnienie w całym kraju.

Trudno o lepszy sposób przekazania społecznościom lokalnym wiedzy o możliwościach i zasadach pozyskiwania funduszy inwestycyjnych, o wzorcowych sposobach rozwiązywania problemów ekologicznych oraz nowych technologiach z obszaru ochrony środowiska.

Konsekwentna i wzorowa realizacja tej ważnej inicjatywy przez Federację z pewnością przysłuży się poszerzeniu inwestycji ekologicznych oraz wpłynie na wzrost ilości dobrze przygotowanych wniosków o środki pomocowe z Unii Europejskiej.

Program „Ochrona Środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską” po raz kolejny pokazał jak wielkie efekty przynosić może współpraca instytucji rządowych, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Ta i inne inicjatywy będące wyrazem zaangażowania Federacji Związków Gmin i Powiatów RP w dziedzinie ochrony środowiska zasługują na najwyższe uznanie.

W imieniu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pragnę wyrazić nadzieję na możliwość kontynuowania naszej współpracy w przyszłości dla dobra mieszkańców Polski.

Antoni Tokarczuk
Minister Środowiska

Ochrona środowiska w Polsce u progu XXI wieku w kontekście integracji z Unią Europejską

Przyjęta w 1997 r. Konstytucja stwierdza, że Rzeczpospolita Polska **zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju** (art. 5), ustala także, że ochrona środowiska jest obowiązkiem m. in. władz publicznych, które poprzez swą politykę powinny zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom (art. 74).

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej naszego państwa u progu trzeciego tysiąclecia jest konstytucyjna **zasada zrównoważonego rozwoju**. Zasadę przyjęto podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro w 1992 r. Jej podstawowym założeniem jest takie stymulowanie procesów gospodarczych i społecznych, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwałe możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne jak i przyszłe pokolenia, zachowując jednocześnie trwałość funkcjonowania środowiska przyrodniczego. Ta podstawowa zasada jest w polityce ekologicznej państwa wypełniona szeregiem zasad konkretyzujących, do których należą:

- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego;
- zasada regionalizacji polityki ekologicznej państwa;
- zasada uspołecznienia realizacji polityki ekologicznej państwa;
- zasada „zanieczyszczający płaci”;
- zasada przezorności;
- zasada prewencji;
- zasada likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła;
- zasada zintegrowanego podejścia do ochrony środowiska;
- zasada zapewniania ochrony środowiska na najwyższym poziomie (dostępnym technicznie i ekonomicznie);
- zasada subsydiarności i pomocniczości działań na wyższym szczeblu zarządzania wobec działań na szczeblu niższym;

– zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej przedsięwzięć ochrony środowiska.

Instrumentem, przy pomocy którego państwo realizuje zadania dotyczące ochrony środowiska określone w Konstytucji jest **polityka ekologiczna państwa**. Pierwsza „**Polityka ekologiczna państwa**” została przyjęta w 1991 r. na początku okresu transformacji. Sformułowane w niej cele krótkookresowe i średniookresowe zostały już w znacznym stopniu zrealizowane. Od 1991 r. systematycznie rosną nakłady na inwestycje ochrony środowiska w Polsce. Wzrosły one z 0,8 mld USD w 1991 r. (w 1988 roku, ostatnim przed rozpoczęciem procesu transformacji ustrojowej, wynosiły one ok. 0,5 mld USD) do około 2,6 mld USD w 1998 r. (1,6 proc. PKB). Czynnikiem ten, a także konsekwencja we wdrażaniu mechanizmów prawnych i ekonomicznych polityki ekologicznej oraz znaczący wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa spowodowały, że nastąpiło **istotne zmniejszenie presji na środowisko i określona poprawa stanu środowiska**. Między innymi, emisja dwutlenku siarki (wg stanu na koniec 1998 r.) została ograniczona o 53 proc. w stosunku do 1980 r. (rok bazowy przyjęty w tzw. I Protokole Helsińskim), dwutlenku azotu o ponad 35 proc. (w stosunku do 1987 r. – bazowego przyjętego w tzw. Protokole Sofijskim), emisja pyłów została ograniczona o ponad 55 proc. w stosunku do 1990 r. Systematycznej redukcji ulega emisja gazów cieplarnianych. W 1998 r. emisja dwutlenku węgla była o 11 proc. mniejsza w porównaniu z 1990 r., metanu o 17 proc., a podtlenku azotu o 18 proc. W latach 1990–1999 pobór wody w Polsce zmniejszył się o około 21 proc., a ilość nieoczyszczonych ścieków spadła o ponad 72 proc., przy jednoczesnym zwiększeniu o 19 proc. udziału ścieków oczyszczonych w wyższym stopniu, tj. metodami biologicznymi i z podwyższonym usuwaniem biogenów. Coraz bardziej racjonalne staje się także gospodarowanie odpadami, zwłaszcza odpadami przemysłowymi.

Chociaż w pierwszym okresie transformacji do poprawy stanu środowiska przyczyniła się zauważalna recesja gospodarcza, to jednak już od początku 1992 roku poprawa ta ma miejsce przy utrzymującej się wysokiej stopie wzrostu gospodarczego, co oznacza zmniejszające się ilości zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę PKB. W tym samym okresie, w latach 1988–1997, ponad dwukrotnie wzrosła powierzchnia obszarów chronionych, w tym dwukrotnie wzrosła powierzchnia parków krajobrazowych, a ponad 1,8-krotnie powierzchnia parków narodowych i rezerwatów przyrody. Poprawa stanu środowiska w Polsce jest faktem, który ma wpływ zarówno na poprawę samopoczucia społecznego, jak i na poprawę wizerunku Polski na forum międzynarodowym.

Zmiany o charakterze społeczno-ekonomicznym i politycznym jakie zaszły w Polsce i w Europie w ostatnim dziesięcioleciu spowodowały, że polityka ekologiczna państwa musiała dostosować się do nowych wymagań wynikających

z innych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. **II Polityka ekologiczna państwa** została w bieżącym roku przyjęta przez rząd i następnie przekazana Parlamentowi.

Głównym jej celem jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych), wytyczenie strategii zrównoważonego rozwoju kraju oraz wdrażanie takiego modelu tego rozwoju, który zapewni skuteczną regulację i reglamentację korzystania ze środowiska, tak aby rodzaj i skala tego korzystania realizowane przez wszystkich użytkowników nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości zasobów przyrodniczych. Istotnym elementem służącym realizacji tego celu jest i będzie dostosowywanie się przez Polskę do wymagań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska, związane z procesem integracji.

Instrumentem realizacji zadań związanych z integracją europejską w okresie przedczłonkowskim (tj. do końca 2002 roku) jest **Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa**. Zadania te obejmują przede wszystkim przedsięwzięcia o charakterze legislacyjnym oraz instytucjonalnym. W dziedzinie ochrony środowiska najważniejszymi obszarami, w których przewidziano realizację działań są: poprawa jakości wód, gospodarka odpadami, poprawa jakości powietrza, ochrona przyrody (przygotowania do włączenia Polski do sieci Natura 2000), kontrola nad organizmami modyfikowanymi genetycznie, ochrona przed hałasem, dostosowanie w zakresie ocen oddziaływania na środowisko oraz dostępu do informacji o środowisku, stworzenie systemu wydawania pozwoleń zintegrowanych, poprawa stanu bezpieczeństwa jądrowego, dostosowanie systemu monitoringu środowiska, wzmocnienie administracji ochrony środowiska oraz inne.

Efektorem intensywnych prac legislacyjnych prowadzonych w Ministerstwie Środowiska i w innych resortach odpowiedzialnych za transpozycję prawa wspólnotowego z obszaru „Środowisko” są projekty kilku ważnych ustaw dostosowujących polskie prawo do prawa UE. Na etapie prac parlamentarnych znajdują się obecnie projekty ustaw:

- o ochronie środowiska,
- Prawo wodne,
- o odpadach,
- o opakowaniach i odpadach opakowaniowych,
- o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej,
- o zmianie ustawy o ochronie przyrody,
- Prawo atomowe,
- o substancjach i preparatach chemicznych,
- o kontroli postępowania z substancjami zubożającymi warstwę ozonową,
- o zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków.

Ustawa o dostępie do informacji o środowisku i ocenach oddziaływania na środowisko została już uchwalona przez Parlament, a Ustawa o nawozach i nawożeniu została uchwalona przez Parlament w dniu 26 lipca br. i opublikowana. Projekty ustaw: o substancjach biobójczych, o organizmach genetycznie zmodyfikowanych znajdują się na końcowym etapie prac rządowych.

Nie mniej ważnym elementem od transpozycji prawa wspólnotowego jest jego implementacja. Strona wspólnotowa uzależnia postęp w negocjacjach od przedstawienia szczegółowych programów implementacyjnych oraz planów inwestycyjnych dla poszczególnych dyrektyw, a w szczególności tych, co do których Polska wystąpiła o okresy przejściowe. Jednakże warunkiem koniecznym do ich opracowania jest zakończenie procesu legislacyjnego (w tym ostateczne rozstrzygnięcie kompetencji poszczególnych szczebli administracji publicznej za ochronę środowiska) oraz zakończenie prac analitycznych i inwentaryzacyjnych pozwalających na podjęcie decyzji. Część prac analitycznych dotyczących wdrażania prawa wspólnotowego zostanie zakończona w bieżącym roku, pozostałe prace zostaną zakończone do końca 2001 r.

Ważnym elementem procesu negocjacyjnego było przygotowanie stanowiska Polski w obszarze Środowisko. W stanowisku tym Polska zobowiązała się do transpozycji i wdrożenia całości prawa wspólnotowego z tego obszaru do końca 2002 r. Obecnie całość *acquis* dotyczące ochrony środowiska zawiera 206 aktów prawnych. W odniesieniu do 15 aktów prawa wspólnotowego Polska wystąpiła o okresy przejściowe. Główną przyczyną były tutaj koszty wdrażania *acquis*. Były one przedmiotem szeregu opracowań. Wyniki tych opracowań wskazują, że szacunkowe koszty dostosowania mogą kształtować się pomiędzy 30 a 62 mld euro. W wyniku analiz przyjęto założenie, że całkowita suma nakładów inwestycyjnych w obszarze środowisko nie powinna przekroczyć 30,5 mld euro.

Najwyższe koszty bezpośrednie dostosowania polskiego prawa w zakresie ochrony środowiska do prawa wspólnotowego wystąpią w dziedzinie jakości wód (13 mld euro), ograniczania zanieczyszczeń przemysłowych oraz ryzyka (12,15 mld euro) oraz gospodarki odpadami (około 4 mld euro).

W zakresie jakości wody najwyższe koszty będą związane z realizacją programu budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków (9,1 mld euro). Drugim, dużym elementem kosztów dostosowawczych w tym zakresie będzie redukcja zrzutu do środowiska azotanów pochodzenia rolniczego (2,9 mld euro).

W zakresie ograniczania zanieczyszczeń przemysłowych i ryzyka szacuje się, że koszt wdrożenia Dyrektywy Rady 96/61/WE (tzw. IPPC) w samym tylko sektorze energetycznym wyniesie 6,3 mld euro. Koszty związane z wdrożeniem Dyrektywy 88/609/EWG w sprawie dużych obiektów energetycznych oceniono na 4 mld euro. W dziedzinie odpadów wdrożenie Dyrektywy ramowej 75/442/EWG pociągnie za sobą koszty sięgające 4 mld euro.

Przyjmuje się, że nakłady finansowe związane z wdrożeniem *acquis* będą stopniowo rosły od 1999 r. do poziomu 2 490 mln euro w końcu 2002 r., a następnie w miarę „nasylenia” inwestycyjnego będą maleć do poziomu 550 mln euro w 2015 r.

Głównymi źródłami finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska są obecnie środki własne przedsiębiorstw, fundusze ochrony środowiska oraz budżety terenowe. Zakłada się, że w okresie najbliższych kilkunastu lat (do 2010 r.) zostanie zachowana zbliżona struktura źródeł finansowania, zaś po 2010 r. dominującą rolę (sięgającą 90 proc.) odgrywać będą środki własne przedsiębiorstw, budżety samorządów terytorialnych i kredyty bankowe. Do czasu przystąpienia do Unii Europejskiej Polska będzie korzystać ze środków programów przedakcesyjnych (PHARE, ISPA), a po uzyskaniu członkostwa – będzie korzystać ze środków funduszy strukturalnych i funduszu kohezyjnego.

Udział pomocy zagranicznej (w tym funduszy przedakcesyjnych, a następnie strukturalnych i kohezyjnego, pomocy wynikającej z umów bilateralnych, fundacji itp.) w strukturze środków inwestycyjnych przeznaczanych w Polsce na ochronę środowiska łącznie nie przekroczy 10 proc.

Istotną rolę w procesie wdrażania prawa wspólnotowego w obszarze środowisko będzie odgrywać administracja publiczna, w szczególności samorządowa. Będzie ona wykonywać obowiązujące prawo, a równocześnie będzie w tym zakresie ważnym inwestorem.

Dla powodzenia procesu integracji z Unią Europejską jest niezbędna stała współpraca administracji rządowej i samorządowej. Pewnym elementem takiej współpracy jest działalność Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Na jej forum na posiedzeniu plenarnym w dniu 22 listopada 1999 r. został przedstawiony i przyjęty przez Komisję Wspólną dokument pt. *Administracja publiczna wobec zadań związanych z dostosowaniem polskiego prawa ochrony środowiska do wymogów prawa wspólnotowego w obszarze środowiska*, określający zadania i zasady współpracy administracji rządowej i samorządowej w tej dziedzinie.

Mam nadzieję, że ta konferencja będzie dobrą okazją do wymiany poglądów, uwag i doświadczeń dotyczących m.in. finansowania inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska oraz przedstawienia obecnego stanu procesu negocjacyjnego i przyszłych zadań wynikających z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Paweł Samecki

Podsekretarz Stanu

w Urzędzie Komitetu Integracji Europejskiej

Stan dostosowania w obszarze środowiska naturalnego w Polsce do wymogów integracji z Unią Europejską

Rosnące zagrożenia dla środowiska naturalnego i człowieka w następstwie rozwoju cywilizacyjnego wywołują coraz większą troskę społeczeństw państw członkowskich Unii Europejskiej. W szczególności, gdy chodzi o zagrożenia o charakterze regionalnym i globalnym państwa członkowskie uznają za konieczne doskonalenie wspólnych rozwiązań przyjętych na gruncie ekologicznego prawa wspólnotowego. Dlatego też procesowi dostosowań w tym obszarze oraz negocjacom akcesyjnym strona wspólnotowa nadaje bardzo wysoki priorytet.

Trzeba jednak podkreślić, iż proces ten jest trudny dla większości państw kandydujących. Jego złożoność wynika z kilku powodów. Po pierwsze, państwa kandydujące winny w stosunkowo krótkim czasie transponować i wdrożyć około 200 regulacji wspólnotowych (*acquis communautaire*). Dużym utrudnieniem jest stała nowelizacja tego prawa i przyjmowane nowe rozwiązania. Dla przykładu, tylko w 1999 r. przyjęto aż 35 wspólnotowych regulacji prawnych. Szeroki zakres ekologicznego *acquis* uzależnia wyniki postępu procesu dostosowawczego od stopnia zaangażowania wszystkich uczestniczących w tym procesie podmiotów. Z tego względu koordynacja działań dostosowawczych również nie należy do zadań najłatwiejszych, zważywszy iż ekologiczne *acquis* dotyczy aż 12 dziedzin, w tym: zagadnień horyzontalnych, jakości wód, gospodarowania odpadami, jakości powietrza, ograniczania ryzyka dla środowiska powodowanego działalnością przemysłową, ochrony przyrody, chemikaliów i organizmów modyfikowanych genetycznie, ochrony przed hałasem, bezpieczeństwa nuklearnego i ochrony przed promieniowaniem jonizującym, ochrony cywilnej, współpracy z NGOs, oraz współpracy międzynarodowej dotyczącej realizacji konwencji międzynarodowych, których stroną jest Unia Europejska.

Proces dostosowawczy wymaga również realizacji przedsięwzięć o charakterze badawczo-naukowym, organizacyjnym, technicznym i edukacyjno-promocyjnym.

Najpoważniejszym jednak problemem są bardzo wysokie koszty inwestycyjne, które winny być poniesione na pokrycie wydatków związanych przede wszystkim z modernizacją zakładów przemysłowych, wprowadzaniem przyjaznych dla środowiska technologii oraz realizacją inwestycji w gospodarce komunalnej. Cytując za stanowiskiem negocjacyjnym Polski w obszarze środowiska, gdzie oszacowano, że koszty dostosowawcze przekroczą 30 mld. EURO (w latach 1999–2015), warto powołać się na zapis stwierdzający, że same tylko skumulowane nakłady inwestycyjne związane z wdrożeniem wymagań wspólnotowych w zakresie: jakości wód mogą wynieść ok. 22 mld. EURO, gospodarki odpadami – ok. 4 mld EURO, a stworzenia i wprowadzenie w życie zintegrowanego systemu zarządzania środowiskiem i pozwoleń zintegrowanych tylko w odniesieniu do sektora energetycznego – ok. 6,3 mld. EURO. Trzeba przy tym podkreślić, iż wdrożenie przyjmowanych przez Wspólnotę nowych rozwiązań prawnych będzie miało wpływ na dalszy wzrost oszacowanych dotychczas kosztów, a przykładem mogą służyć przyjęte w 1999 r. Dyrektywy Rady w sprawie składowania odpadów (1999/31/WE), czy w sprawie ograniczania emisji lotnych związków organicznych ze stosowania rozpuszczalników organicznych w niektórych instalacji i rodzajach działalności (1999/13/WE). Ponadto, w kontekście kosztów należy mieć także na uwadze kierunki dalszych działań, które wkrótce wyznaczy kolejny program działań Wspólnoty w zakresie środowiska naturalnego.

Ważnym zatem wsparciem staje się przedakcesyjna pomoc finansowa Unii Europejskiej (z funduszy *ISPA*, *SAPARD* oraz *PHARE -2*) oraz z innych źródeł pomocy zagranicznej. Dla zobrazowania skali tej pomocy warto jest posłużyć się porównaniem wielkości środków przyznanych w Polsce w ostatnich latach z Funduszu *PHARE* (w 1997 r. – 148 mln EURO, w 1998 r. – 195 mln EURO, w 1999 r. – 302 mln EURO) i oczekiwanej pomocy Unii Europejskiej w 2000 r. z trzech ww. funduszy łącznie w wysokości ok. 1010 mln. EURO (w tym: *ISPA* – 345 mln EURO, *PHARE* – 484 mln EURO, *SAPARD* – 171 mln EURO). Chociaż najwięcej środków na dostosowania w ochronie środowiska pochodzić będzie z funduszu *ISPA*, trzeba wyraźnie podkreślić, iż konkretne cele ekologiczne będą osiągnane również w wyniku realizacji projektów wspieranych środkami dwóch pozostałych funduszy wspólnotowych w związku z obowiązkiem włączania do tych projektów wymagań ochrony środowiska naturalnego.

Szacuje się jednak, że łączny udział środków pochodzących z funduszy zagranicznych nie przekroczy 10–13 proc. całkowitych kosztów dostosowawczych w ochronie środowiska. Większość inwestycji ekologicznych będzie musiała być sfinansowana z budżetu samorządów, środków własnych przed-

siębiorstw oraz funduszy ekologicznych, których udział w finansowaniu tych inwestycji będzie z czasem maleł, zakładając spadek wpływów z tytułu stopniowej poprawy jakości środowiska w miarę postępu procesów modernizacyjnych i zmian technologicznych.

Ważnym wymogiem procesu dostosowań w obszarze środowiska jest jego powiązanie ze stałym doskonaleniem organizacji i zarządzania ze szczególnym uwzględnieniem aspektów ekologicznych, zwiększeniem nakładów na prace naukowo-badawcze, intensyfikacją szkoleń służb odpowiedzialnych za wdrażanie prawa ekologicznego, zintensyfikowaniem dialogu ze społecznością lokalną, a także przyjęciem zwiększonych obowiązków w zakresie sprawozdawczości.

Powyższe uwarunkowania sprawiają, iż osiągnięcie wielu wymagań wspólnotowych wymaga wynegocjowania przez Polskę okresów przejściowych dotyczących w szczególności dziedzin kosztownych, takich jak: jakość wód, gospodarka odpadami, jakość powietrza, czy systemy zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska (wprowadzające tzw. BAT – tj. najlepsze dostępne technologie oraz zintegrowane pozwolenia ekologiczne). W stanowisku negocjacyjnym w obszarze środowiska naturalnego (przyjętym przez Radę Ministrów 5 października 1999 r.) Polska wystąpiła do Unii Europejskiej z wnioskiem o przyznanie okresów przejściowych w stosunku do 14 wspólnotowych aktów prawnych. Ilość i czas trwania tych okresów będzie dopiero przedmiotem negocjacji.

Stan dostosowania w obszarze środowiska naturalnego

Procesowi dostosowań nadano uporządkowany kierunek w opracowanym w 1998 r. *Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w UE (NPPC)*, który wyznaczył zakres, terminarz oraz koszty działań o charakterze legislacyjnym, programowym, badawczym, organizacyjno-instytucjonalnym oraz inwestycyjnym w latach 1998–2002 we wszystkich obszarach dostosowawczych. Konstrukcja tego dokumentu oparta została o ustalenia skonsultowanego z Polską dokumentu Komisji Europejskiej pn. *Partnerstwo dla Członkostwa*, który wyznaczył najpilniejsze przedsięwzięcia dostosowawcze (tzw. priorytety krótkookresowe), jakie winny być zrealizowane w 1999 r., oraz priorytety średniookresowe tj. przewidziane do realizacji do końca 2002 r. W rozdziale nr 22 tego programu dotyczącym środowiska naturalnego zawarto przedsięwzięcia pogrupowane według 17 priorytetów. Trzeba jednak podkreślić, iż Unia Europejska dostrzegając skalę problemów dostosowawczych w Polsce służących poprawie jakości wód, usprawnieniu gospodarki odpadami, poprawy jakości powietrza oraz stworzenia zintegrowanego systemu zarządzania środowiskiem uznała te dziedziny za priorytetowe i wymagające finansowego wsparcie ze wspomnianych wyżej funduszy przedakcesyjnych. Także wysoki priorytet dotyczący przedsięwzięć służących niezbędnemu wzmocnieniu i przygotowaniu insty-

tucji odpowiedzialnych za transpozycję, wdrożenie i egzekwowanie przestrzegania prawa w zakresie środowiska naturalnego uznano za pilne zadanie priorytetowe, którego realizacja wspierana jest środkami Funduszu PHARE.

Spełnienie warunków członkostwa w UE oznacza zapewnienie pełnej zgodności całości prawa krajowego z prawem wspólnotowym (*acquis communautaire*) i wdrożenie tych przepisów do przyjętego przez Rząd RP terminu osiągnięcia przez Polskę gotowości do członkostwa, tj. do końca 2002 r. Jedynie przedsięwzięcia implementacyjne, które wymagają wynegocjowania okresów przejściowych, będą mogły być kontynuowane w dłuższych ramach czasowych ostatecznie ustalonych warunkami traktatu akcesyjnego.

Dla procesu dostosowań w obszarze środowiska naturalnego oznacza to spełnienie do tego czasu szeregu warunków dotyczących: przygotowania strategicznych dokumentów programowych, transpozycji całości ekologicznego prawa wspólnotowego, wdrożenia nowych rozwiązań (z wyjątkiem tych, które stanowią problemy negocjacyjne i wymagających skorzystania z okresów przejściowych), właściwego przygotowania instytucjonalnego do nowych zadań, dostosowania monitoringu środowiska do ujednoliconych wymagań wspólnotowych w zakresie procedur oraz metod pomiaru, analiz i oceny jakości środowiska. Trzeba przy tym zaznaczyć, że proces ten winien przebiegać w zgodności z zasadami ustalonymi w prawie traktatowym Unii Europejskiej, tj. zasadą zrównoważonego rozwoju, zapewnienia wysokiego poziomu ochrony środowiska, przezorności, prewencji, likwidacji szkód środowiskowych u źródła ich powstawania, zasady „zanieczyszczający płaci”, integracji wymagań środowiska naturalnego z politykami i programami innych sektorów, subsydiarności oraz tzw. klauzul zabezpieczających. Szereg z tych zasad funkcjonowało już w *Polityce Ekologicznej Państwa* z 1991 r. oraz w praktyce, jednak wszystkie one włączone zostały do przyjętej już przez Radę Ministrów *II Polityki Ekologicznej Państwa*. Biorąc pod uwagę dotychczasowe niezaprzeczalne osiągnięcia Polski w działaniach na rzecz redukcji zanieczyszczeń środowiska naturalnego, dokonane po 1990 r. istotne znaczenie w procesie dochodzenia do członkostwa mieć będzie możliwość korzystania z ww. klauzul zabezpieczających. W odniesieniu bowiem do ustanowionych prawem wspólnotowym norm minimalnych, dotyczących najczęściej granicznych wartości koncentracji zanieczyszczeń, w uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość przyjęcia (pod pewnymi warunkami) wymagań bardziej rygorystycznych. Pełna, natomiast, harmonizacja przepisów musi nastąpić w przypadku, gdy mają one wpływ na funkcjonowanie rynku wspólnotowego, co dotyczy w szczególności jakości produktów, np. jakości paliw silnikowych.

Stan prac nad przygotowaniem strategii i programów

Państwa członkowskie Unii Europejskiej zobowiązane są do wypracowania czytelnych strategii działań dotyczących poszczególnych dziedzin (woda,

powietrze, odpady...). Ponadto, poszczególne dyrektywy zobowiązują do przygotowania programów wdrożenia określonych w nich postanowień. Te same wymagania postawione zostały wobec wszystkich państw kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej, a we wspomnianym wyżej *Partnerstwie dla Członkostwa* nadano im pilny priorytet uzależniający efektywność dalszego przebiegu procesu dostosowawczego. W sytuacji istniejących problemów z finansowaniem przedsięwzięć inwestycyjnych, programy implementacyjne wraz z planami i harmonogramami inwestycyjnymi stanowią dowód posiadania konkretnego scenariusza, który w sposób wiarygodny może uzasadniać ilość i długość wnioskowanych okresów przejściowych i poziom pomocy przedakcesyjnej. Szereg dokumentów strategicznych, uwzględniających zarówno uwarunkowania krajowe jak i międzynarodowe, zostało już przygotowanych. Należy do nich projekt przekazanej do Sejmu *II Polityki Ekologicznej Państwa*, do której w przyszłym roku winien być przygotowany program wykonawczy. Ramowym dokumentem, zawierającym wytyczne dla resortów odpowiedzialnych za opracowanie (zaktualizowanie) strategii sektorowych jest *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025*, stanowiąca wypełnienie Rezolucji Sejmu RP podjętej w czerwcu 1999 r. Zgodnie zaś z wymogiem Unii Europejskiej, warunkującym pozyskiwanie środków przedakcesyjnych na realizację inwestycji pro-ekologicznych zgodnych z celami *acquis*, przygotowana została *Strategia Wykorzystania Funduszu ISPA, jako uzupełniającego instrumentu realizacji Polityki Ekologicznej Państwa*, w której zawarto zasady identyfikacji i doboru przedsięwzięć proponowanych do wsparcia z tego funduszu. W strategii tej szczególne znaczenie nadano realizacji projektów zgodnych z priorytetami *Partnerstwa dla Członkostwa* i *Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w UE* (t.j. dotyczących oczyszczenia ścieków i zaopatrzenia w wodę, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami) i wymaganiami wspólnotowymi w zakresie warunków i procedur pozyskiwania środków¹. Uzupełnieniem tej strategii winny być programy wdrożenia postano-

¹ Framework for funding of investments in the field of transport infrastructure with ISPA, Steering Committee, 99/ISPA/MC/004-def.

Decentralised Implementation under New PHARE Orientation of July 14, 1998 – DGI, DGXX.

Council Regulation (EC) No 1267/1999 of 21 June 1999 establishing an Instrument for Structural Policies for Pre-accession. O.J. L 161/73, 26.6.1999.

Council Regulation (EC) No 1268/1999 of 21 June 1999 on Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of central and eastern Europe in the pre-accession period. O.J.L 161/87 26.6.1999.

Council Regulation (EC) No 1266/1999 of 21 June 1999 on co-ordinating aid to the applicant countries in the framework of the pre-accession strategy and amending Regulation (EEC) No 3906/89. O.J.L 161, 26.6.1999.

wień właściwych wspólnotowych aktów prawnych wraz z planami inwestycyjnymi. Winny one wyznaczyć priorytetowe kierunki najważniejszych działań inwestycyjnych oraz zakres i formy wspierania tych inwestycji z krajowych środków publicznych oraz z przedakcesyjnych funduszy Unii Europejskiej, w szczególności zaś z funduszu ISPA. Trzeba jednak podkreślić, iż prace nad przygotowaniem ich finalnych wersji wymagają przyspieszenia.

Podstawą do wykorzystania pomocy przedakcesyjnej Unii Europejskiej (*PHARE 2*, oraz *ISPA*, *SAPARD*) w najbliższych latach oraz z funduszy strukturalnych (t.j. po przystąpieniu Polski do UE) stworzy *Narodowy Plan Rozwoju (NPR)*, którego celem będzie zmniejszenie dysproporcji społeczno – gospodarczych pomiędzy Polską, a krajami członkowskimi UE, zarówno w odniesieniu do poszczególnych dziedzin gospodarki, jak i w układzie regionalnym. Dokument ten będzie składał się z 6 średniookresowych strategii sektorowych na lata 2000–2006, tj.: *Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, *Narodowej Strategii Zatrudnienia i Zasobów Ludzkich*, *Narodowej Strategii Rolnictwa i Rozwoju Terenów Wiejskich*, *Narodowej Strategii Rybołówstwa*, *Narodowej Strategii Transportowej* oraz *Narodowej Strategii Ochrony Środowiska*. Powstała już pierwsza wersja tego programu w formie *Wstępnego Narodowego Planu Rozwoju*, na której skoncentrowano prace nad ostatecznym kształtem tego dokumentu.

Należy podkreślić, iż celem efektywnego transferu środków pomocowych Unii Europejskiej stworzono nowe przejrzyste struktury organizacyjne oraz mechanizmy programowania i realizacji wspieranych programów.

Stan prac legislacyjnych

Obecnie przedmiotem prac Parlamentu jest liczna grupa ramowych regulacji prawnych transponujących ekologiczne prawo wspólnotowe, w tym m.in. projekty ustaw:

– o ochronie środowiska (w toku prac Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa – KOSZNiL),

– o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko (uchwalona przez Sejm, po poprawkach Senatu skierowana do ponownego rozpatrzenia przez Sejm),

– prawo wodne (w toku prac Podkomisji: OŚZNiL i Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej),

– o odpadach (w toku prac w Komisji OŚZNiL, Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej),

– o opakowaniach i odpadach z opakowań (w toku prac w Komisji OŚZNiL, Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej),

– o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (w toku prac

w Komisji OŚZNiL, Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej),

– o zmianie ustawy o ochronie przyrody (uchwalona przez Sejm, skierowana do Senatu),

– Prawo atomowe (uchwalona przez Sejm, skierowana do Senatu),

– o substancjach i preparatach chemicznych (po trzecim czytaniu w Sejmie).

– o zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków.

Dużą szansę na przyspieszenie procesu dostosowania prawa polskiego do *acquis* stwarzają prace nadzwyczajnej Komisji Prawa Europejskiego, powołanej uchwałą Sejmu RP z dnia 13 lipca 2000 r.

Na etapie prac rządowych znajdują się projekty następujących ustaw: o organizmach i mikroorganizmach modyfikowanych genetycznie, o kontroli postępowania z substancjami zubożającymi warstwę ozonową oraz o preparatach biobójczych, a do końca br. ma wpłynąć jeszcze ustawa o obrocie leśnym materiałem rozmnożeniowym.

Równoległe z pracami parlamentarnymi trwają prace nad przygotowaniem pakietu projektów aktów wykonawczych. Napięty harmonogram działań legislacyjnych *NPPC* zakłada bowiem, iż większość ramowych aktów prawnych, będących przedmiotem prac parlamentarnych wejdzie w życie z dniem 1 lipca 2001 r.

Jak wspomniano na wstępie proces transpozycji całości prawa wspólnotowego do prawa krajowego winien być ukończony do końca 2002 r. i dotyczy to także prawa wspólnotowego w obszarze środowiska naturalnego. Ze względu jednak na skalę trudności procesu wdrożeniowego w dziedzinach uznanych za priorytetowe i potrzebę stworzenia pilnych potrzeb prawnych warunkujących uruchomienie procesu implementacyjnego, warto jest przybliżyć przynajmniej niektóre wspólnotowe rozwiązania prawne w zakresie problematyki horyzontalnej, jakości wód, gospodarki odpadami, jakości powietrza oraz ograniczenia zagrożeń stwarzanych działalnością zakładów produkcyjnych.

Dostosowania sektorowe

Oceny oddziaływania na środowisko

Ważnym instrumentem oceny bezpośredniego i pośredniego wpływu inwestycji na stan zdrowia człowieka, oddziaływania na faunę i florę, glebę, wodę, powietrze, klimat, krajobraz, wartości materialne i kulturowe oraz na wzajemne relacje pomiędzy tymi komponentami środowiska naturalnego są oceny oddziaływania na środowisko. Chociaż instrument ten stosowany jest w Polsce od wielu już lat działania dostosowawcze Dyrektywy Rady 97/11/EWG w sprawie oceny skutków niektórych publicznych i prywatnych projektów na środowisko zapewnią pełną zgodność prawa krajowego z wymaganiami. Dyrektywa ta ustala obowiązkowe procedury wykonywania ocen oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć o znaczącym oddziaływaniu na środowisko oraz łagodniejsze

procedury dla przedsięwzięć mogących pogorszyć jego stan. Spośród nowych rozwiązań, które wprowadzone zostaną do prawa polskiego wymienić należy nałożony na inwestora obowiązek powiązania procesu decyzyjnego związanego z wydaniem pozwolenia ekologicznego na realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego z procedurą konsultacji ze społeczeństwem na jak najwcześniejszym etapie procesu decyzyjnego, wprowadzenia „publicznych” rejestrów zakładów, które uzyskały takie pozwolenia, wprowadzenia procedur tzw. *sreeningu* (wyselekcjonowanie przedsięwzięć, które winny zostać poddane procedurze wykonania oceny) i *scoopingu* (określeniu zakresu informacji jaka powinna być zawarta w raporcie oceny oddziaływania na środowisko), które spowodują ograniczenie kosztów wykonywania ocen przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego systemu ograniczania zagrożeń.

Transpozycję ww. dyrektywy oraz Dyrektywy Rady 90/313/EWG w sprawie swobodnego dostępu do informacji o środowisku zapewni ustawa o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, która ustanie uchylona z chwilą wejścia nowej ustawy o ochronie środowiska zawierającej te przepisy. Projektowane rozwiązania uwzględnią również propozycję nowej dyrektywy w sprawie ocen oddziaływania planów i programów na środowisko.

Zaznaczyć należy, iż przyjęciu nowej ustawy i zapewnieniu pełnej zgodności wykonywania ocen oddziaływania na środowisko według wymagań wspólnotowych Unia Europejska nadaje wyjątkowo wysoki priorytet, w szczególności gdy chodzi o inwestycje ekologiczne, które wspierane będą z funduszy przedakcesyjnych.

Poprawa jakości wód

Obowiązujące obecnie prawo polskie jest zgodne w niewielkim stopniu z *acquis* dotyczącym jakości wód. Pełną transpozycję zapewni nowa ustawa Prawo wodne, ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i oczyszczaniu ścieków, przyjęta w tym roku ustawa o nawozach o nawożeniu oraz pakiety aktów wykonawczych do tych ustaw.

Wdrożenie przepisów wspólnotowych w dziedzinie jakości wód jest najtrudniejszym i najkosztowniejszym przedsięwzięciem dostosowawczym. Najwyższe nakłady inwestycyjne będą musiały być poniesione na wyposażenie w ustalonych terminach wszystkich aglomeracji liczących powyżej 2000 RLM (RLM – tzw. równoważna liczba mieszkańców) w oczyszczalni ścieków oraz systemy kanalizacyjne, zgodnie z wymaganiami Dyrektywy Rady 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych. W pierwszej kolejności winny być wybudowane lub zmodernizowane oczyszczalnie ścieków w największych miastach, t.j. liczących ponad 100 tys. RLM. Wszystkie eksploatowane obecnie oczyszczalnie ścieków i sieci kanalizacyjne nie spełniające wymagań dyrektywy

będą musiały podlegać procesom modernizacyjnym. Ponadto, o ile podjęta zostanie decyzja o uznaniu całego obszaru kraju za odbiornik wrażliwy na eutrofizację powodowaną nadmierną koncentracją związków azotu i fosforu, koszty wdrożenia dyrektywy mogą wzrosnąć o ok. 3 mld zł. w związku z obowiązkiem zapewnienia trzeciego stopnia oczyszczania ścieków (minimalna redukcja azotu całkowitego o 70-80 proc. i fosforu całkowitego o 80 proc.). Wypełnienie wymagań dyrektywy wymaga, między innymi, przygotowania programów implementacyjnych i ich wdrożenia, dostosowania metod monitoringu jakości ścieków, wstępnego podczyszczania ścieków przemysłowych odprowadzanych do systemów kanalizacyjnych w zależności od poziomu koncentracji zawartych w nich zanieczyszczeń. Ważnym rozwiązaniem w istotny sposób wpływającym na obniżenie nakładów inwestycyjnych jest dopuszczona dyrektywą możliwość stosowania indywidualnych rozwiązań w przypadku gdy budowa zbiorczych kanalizacji ścieków powodowałaby nadmierne koszty i nie przyniosła oczekiwanych efektów ekologicznych. Dotyczy to w szczególności obszarów wiejskich, gdzie można zastosować systemy przyzagrodowych oczyszczalni ścieków lub usuwania ścieków do zbiorników bezodpływowych i wywożenia ich samochodami asenizacyjnymi. Ze względu na wysoki koszt wdrożenia dyrektywy Polska wniosła o przyznanie okresów przejściowych dotyczących terminów wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków oraz zapewnienia wymaganej jakości ścieków odprowadzanych do niektórych odbiorników wodnych o długości 13, 10 i 8 lat w zależności od wielkości aglomeracji.

Kosztownym przedsięwzięciem jest wdrożenie Dyrektywy Rady 91/676/EWG w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego. Warunkiem wypełnienia jej postanowień jest, między innymi, wyznaczenie obszarów wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu oraz wdrażania na tych obszarach programów kontroli nawożenia i spływu związków azotanowych. Zgodnie z postanowieniami dyrektywy opracowano w Polsce Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej i rozpoczęto jego wdrażanie. Zakładając, że tylko na części kraju wyznaczone zostaną obszary wrażliwe oszacowano koszt wdrożenia dyrektywy w wysokości około 3 mld zł. Program wdrożenia dyrektywy, uwzględniający wysokie koszty budowy zbiorników na gnojowicę i konieczność subsydiowania tych przedsięwzięć uzasadnił wystąpienie przez Polskę o ośmioletni okres przejściowy. Ważnym etapem transpozycji niektórych postanowień dyrektywy jest przyjęcie w bieżącym roku przez Sejm projektu ustawy o nawozach i nawożeniu.

Chociaż Polska nie wystąpiła o okres przejściowy dotyczący Dyrektywy Rady 80/778/EWG w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, to pewnych trudności można spodziewać się w związku z wejściem w życie od listopada 2003 r. nowej dyrektywy w tej sprawie (98/83/WE), która wprowadzi normy jakości dla 9 dodatkowych substancji i zaostrzy wymagania

dla niektórych substancji objętych dotychczas kontrolą (np. zaostrzono wymagania dot. dopuszczalnego stężenia ołowiu i wartość tę obniżono z 50 na 10 $\mu\text{g/l}$). Spełnienie wymagań nowej dyrektywy wiązać się będzie z koniecznością zapewnienia poprawy efektywności uzdatniania wody oraz modernizacji systemu monitorowania jakości wody pitnej (dotychczas w Polsce bada się jakość wody podawanej do sieci – dyrektywa zobowiązuje do pomiarów jakości wody u odbiorcy). Dyrektywa przewiduje możliwość skorzystania przez państwa członkowskie z okresów przejściowych i istnieje prawdopodobieństwo, iż Polska również skorzysta z tej możliwości.

Spełnienie wymagań dyrektyw dotyczących odprowadzania do środowiska wodnego niektórych substancji niebezpiecznych (76/464/EWG, 82/176/EWG, 83/513/EWG, 84/156/EWG, 84/491/EWG, 86/280/EWG, 88/347/EWG, 82/242/EWG, 90/415/EWG) wiąże się z obowiązkiem wprowadzenia nowych wielkości dopuszczalnych stężeń substancji niebezpiecznych w ściekach odprowadzanych przez zakłady produkcyjne do wód lub do kanalizacji, normowania ilości substancji niebezpiecznych przypadających na jednostkę produkcji i/lub surowca, ustalania standardów emisji substancji niebezpiecznych w ściekach uwzględniających najlepsze dostępne technologie w pozwoleniach wydawanych nowym zakładom. Zakłady istniejące winny spełnić wymagania dot. dopuszczalnej koncentracji substancji niebezpiecznych w terminach określonych w tych dyrektywach. W związku z oczekiwanymi wysokimi nakładami inwestycyjnymi głównie na wprowadzenie zmian technologii produkcji, modernizację istniejących zakładowych oczyszczalni ścieków Polska wystąpiła o pięcioletni okres przejściowy.

Całość tych przedsięwzięć służyć ma spełnieniu wymagań Dyrektywy Rady 75/440/EWG w sprawie jakości wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wody do picia. W zależności od właściwości fizyko-chemicznych i bakteriologicznych wody dyrektywa ustala trzy klasy jakości wód powierzchniowych, dla których określa dopuszczalne i zalecane wskaźniki koncentracji poszczególnych zanieczyszczeń oraz metody uzdatniania wód. Wdrożenie dyrektywy wymaga przygotowania programu poprawy jakości wód powierzchniowych oraz modernizacji istniejącego w Polsce systemu monitorowania ich jakości. Trzeba podkreślić, iż postanowienia dyrektywy nie ograniczają państw członkowskich w ustalaniu ostrzejszych wymagań w zakresie dopuszczalnych koncentracji zanieczyszczeń. Ze względu na przewidywany czas trwania realizacji inwestycji z zakresu ochrony wód w największych aglomeracjach Polska wystąpiła o ośmioletni okres przejściowy.

Gospodarka odpadami

Pełną transpozycję prawa wspólnotowego w zakresie gospodarki odpadami zapewnią nowe ustawy: o odpadach, o opakowaniach i odpadach z opakowań,

o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej oraz przepisy wykonawcze do tych ustaw zapewnić mają pełną transpozycję prawa wspólnotowego w zakresie odpadów. Wejście w życie ostatniej z wymienionych ustaw stworzy niezbędne instrumenty ekonomiczne umożliwiające finansowe wsparcie funkcjonowania w Polsce przyszłego zintegrowanego systemu gospodarki odpadami.

Dostosowanie do wymagań wspólnotowych w tej dziedzinie jest dla Polski poważnym wyzwaniem ze względu na brak zorganizowanych systemów odzysku i selektywnej zbiórki odpadów, rozwiniętych instalacji ich unieszkodliwiania i recyklingu oraz preferowane w przeszłości usuwanie odpadów poprzez ich deponowanie na składowiskach. Przebieg całości procesu dostosowawczego w tej dziedzinie musi zapewnić zgodność z przyjętą wspólnotową hierarchią gospodarki odpadami nadająca priorytet działaniom służącym zapobieganiu powstawania odpadów na etapie procesu produkcyjnego, ich odzyskowi, utylizacji, przerobowi i na końcu spalaniu.

Obowiązek stworzenia zintegrowanego systemu gospodarowania odpadami na szczeblu krajowym oraz przygotowania i wdrażania stosownych planów na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym ustanawia ramowa Dyrektywa Rady 75/442/EWG w sprawie odpadów (znowelizowana dyrektywą 91/156/EWG). W procesie usuwania odpadów zobowiązuje także do respektowania zasady samowystarczalności oraz bliskości miejsc ich zagospodarowania w stosunku do miejsc ich wytworzenia. Osiągnięcie celów dyrektywy wymaga podjęcia w Polsce działań służących rozwojowi czystych technologii oraz technologii usuwania substancji niebezpiecznych z odpadów przeznaczonych do odzysku, recyklingu, czy ponownego wykorzystania. W prawie wspólnotowym już od 1991 r. obowiązuje wprowadzenie zasady najlepszych dostępnych technologii (BAT – *Best Available Technology*) w procesie tworzenia zintegrowanych sieci usuwania odpadów. W odniesieniu do tej dyrektywy Polska wystąpiła o dziesięcioletni okres przejściowy.

Kosztowne i trudne z organizacyjnego i technologicznego punktu widzenia będzie spełnienie wymagań Dyrektywy Parlamentu Europejskiego oraz Rady 94/62/WE w sprawie opakowań oraz odpadów z opakowań, w szczególności, gdy chodzi o osiągnięcie ustalonych nią progów odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych. Zobowiązuje ona w wyznaczonych limitach czasowych do odzysku od 50 do 65 proc. całkowitej masy wytworzonych odpadów opakowaniowych oraz do recyklingu od 25 do 45 proc. całkowitej masy wytworzonych odpadów, przy zapewnieniu minimalnego 15-procentowego progu recyklingu każdego typu odpadów (papier, tektura, drewno, szkło, aluminium, plastik i in.) Ponadto, Polska będzie musiała dostosować się do ustalonego systemu identyfikacyjnego przyznającego numery dla opakowań i zużytych opakowań z różnych materiałów oraz wymagań związanych z zawartością w opakowa-

niach metali ciężkich. Jak się szacuje wdrożenie tej dyrektywy, związane również przygotowaniem programu implementacyjnego, wymaga pięcioletniego okresu przejściowego.

Procesy dostosowawcze odnoszące się do dyrektyw dotyczących odpadów niebezpiecznych będą musiały być ukierunkowane także realnymi programami implementacyjnymi. Dotyczy to ramowej Dyrektywy Rady 91/689/EWG w sprawie odpadów niebezpiecznych oraz wspólnotowych wymagań w sprawie: usuwania olejów przepracowanych (75/439/EWG), baterii i akumulatorów zawierających substancje niebezpieczne (91/157/EWG) oraz usuwania polichlorowanych bifenyli i polichlorowanych trójfenyli (96/59/WE). W odniesieniu do Dyrektywy Rady w sprawie odpadów niebezpiecznych Polska wystąpiła o dziesięcioletni okres przejściowy oraz o trzyletni okres przejściowy dotyczący dyrektywy w sprawie usuwania olejów przepracowanych.

Problematyczne jest również przygotowanie w Polsce efektywnego systemu gospodarki odpadami, który z chwilą uzyskania członkostwa mógłby podlegać regułom Rozporządzenia Rady EWG/259/93 w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie, do Wspólnoty Europejskiej oraz poza jej obszar. Polska wystąpiła o przyznanie dziesięcioletniego okresu przejściowego dla niektórych odpadów z tzw. zielonej listy. Warto przypomnieć, iż znajdujące się na tej liście rodzaje odpadów są przedmiotem swobodnego obrotu na rynku wspólnotowym i zgodnie z panującymi na nim zasadami ich przemieszczanie zwolnione jest z procedur kontrolnych. Tak więc w przypadku niesprawnych systemów segregacji odpadów, ich odzysku, ponownego użytkowania i recyklingu zagrożenie stanowić może zwiększonego napływu do kraju tańszych i gotowych do przerobu odpadów wysegregowanych.

Problemy, które mogą wystąpić w procesie dostosowania do wymagań wspomnianych wyżej dyrektyw będą miały bezpośredni wpływ na możliwość wypełnienia postanowień przyjętej w ubiegłym roku Dyrektywy Rady w sprawie składowania odpadów (99/31/WE), której głównym celem jest ograniczenie ilości odpadów deponowanych na wysypiskach śmieci. Należy przypomnieć, iż w tym celu dyrektywa ustanowiła progi ograniczające ilość składowanych odpadów komunalnych ulegających rozkładowi biologicznemu w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r. tj. do 75 proc. w okresie do 2004 r., do 50 proc. w okresie do 2007 r. oraz do 35 proc. w okresie do 2014 r. Inne rozwiązania dyrektywy wprowadzają obowiązek odprowadzania, przerobu i wykorzystania metanu wytwarzanego na wysypiskach śmieci (starych oraz nowo zakładanych), zalecają stosowanie wstępnej obróbki odpadów przed składowaniem dla zmiany ich natury (np. odpadów niebezpiecznych) oraz zmniejszenia objętości, ustalają techniczne wymagania dla zakładanych oraz starych wysypisk śmieci, zasady udzielania pozwoleń na zakładanie składowisk odpadów, procedury i kryteria przyjmowania odpadów oraz procedury kontroli

funkcjonowania wysypiska i jego oddziaływania na środowisko po zamknięciu. Nowe wymagania spowodują zwiększenie kosztów składowania, przy uwzględnieniu nawet minimalnych kosztów związanych z założeniem wysypiska, jego funkcjonowaniem i zabezpieczeniem co najmniej przez następne 30 lat. Wzrost kosztów spowodują także procesy obróbki i utylizacji odpadów. Chociaż surowe rozwiązania dyrektywy będą miały bezpośrednie konsekwencje dla sektora komunalnego, zważyć należy także ich wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych. Dyrektywa wprowadza bowiem zakaz łącznego składowania odpadów niebezpiecznych z innymi kategoriami odpadów, jak również odpadów płynnych, ulegających korozji, eksplozji, utlenianiu, palnych, zużytych opon (z wyjątkami) oraz ich części, a także pochodzących z klinik medycznych i weterynaryjnych oraz innych. Ograniczenie ilości odpadów składowanych na składowiskach wiąże się z koniecznością rozwinięcia systemów selektywnej zbiórki odpadów, ich odzysku, recyklingu lub ponownego wykorzystania.

Jakość powietrza

Pełną transpozycje przepisów wspólnotowych z zakresu ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami zapewnić ma nowa ustawa o ochronie środowiska wraz z przepisami wykonawczymi. Istotną zmianą w stosunku do rozwiązań dotychczas obowiązującego w Polsce prawa w zakresie ochrony powietrza będzie wprowadzenie prawnego obowiązku sporządzania programów poprawy jakości powietrza i ich wdrażania na obszarach, gdzie przekraczane są dopuszczalne wskaźniki jakości. Pewien postęp w zakresie zbliżania prawa nastąpił w wyniku przyjęcia i wprowadzenia w życie rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa sprawie dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu odzwierciedlającego standardy imisyjne zawarte w dyrektywach: w sprawie dopuszczalnych i zalecanych wartości stężeń dwutlenku siarki i cząstek zawieszonych w powietrzu, w sprawie dopuszczalnych wartości dwutlenku azotu oraz w sprawie zanieczyszczenia powietrza przez ozon. Zaznaczyć należy, iż w ubiegłym roku przyjęta została Dyrektywa Rady (1999/32/WE) wprowadzająca nowe wymagania w zakresie dopuszczalnych wartości stężeń w powietrzu dwutlenku siarki, dwutlenku oraz tlenu azotu, pyłu oraz ołowiu, które wymagania będą musiały być również transponowane do krajowych przepisów, a następnie wdrożone. Jednym z problemów jaki pojawić się może z terminowym wdrożeniem tej dyrektywy jest dostosowanie do jej wymagań systemu monitoringu do wykonywania oceny jakości powietrza. Oprócz wymaganej modernizacji i rozwoju sieci pomiarowych konieczne będzie utworzenie jednego zintegrowanego systemu pomiarów jakości powietrza w ramach jednej jednostki terytorialnej. Wejście w życie nowej ustawy o ochronie środowiska

stworzy podstawy prawne do uruchomienia wymaganych działań modernizacyjnych istniejącej sieci.

Problemy dostosowawcze stwarzają również postanowienia Dyrektywy Rady 98/70/WE dotyczącej jakości benzyny oraz paliw do silników Diesla, w szczególności zaś gdy chodzi o spełnienie wymagań w zakresie dopuszczalnej zawartości węglowodorów aromatycznych w benzynach silnikowych (Polska wystąpiła o czteroletni okres przejściowy).

Trudności techniczne związane z wdrożeniem Dyrektywy Rady 94/63/EWG w sprawie emisji lotnych związków organicznych (VOC) powstających w wyniku magazynowania ropy i produktów petrochemicznych oraz ich dystrybucji z baz paliw do stacji paliw zdecydowały o wystąpieniu przez Polskę o siedmioletni okres przejściowy. Chociaż przyjęte w 1996 r. Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie wymagań technicznych dotyczących terminali i stacji przeładunku paliw płynnych, rurociągów do przesyłu na dalekie odległości ropy naftowej surowej i transportu produktów petrochemicznych oraz ich lokalizacji częściowo transponuje postanowienia dyrektywy pełna harmonizacja wymaga prawnego uregulowania i wdrożenia rozwiązań dotyczących m.in.: ubytku paliw podczas przeładunku, obowiązek stosowania nalewaków do oddolnego napełniania autocystern, wymagań dotyczących cystern kolejowych znajdujących się na barkach.

Inne dostosowania

Poza zasygnalizowanymi powyżej trudnymi do realizacji wymaganiami wspólnotowymi niełatwe będzie również dostosowanie się do licznej grupy przepisów adresowanych bezpośrednio do przedsiębiorstw przemysłowych. Problemy stwarzać będzie na ogół znana już Dyrektywa Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń ściśle związana z procedurami wykonywania ocen oddziaływania na środowisko. Jej celem jest osiągnięcie pełnej koordynacji warunków i procedur wydawania zintegrowanych pozwoleń ekologicznych na uruchomienie i funkcjonowanie przedsięwzięć w szczególności o znaczącym oddziaływaniu na środowisko. Zakłady, których ona dotyczy zobowiązane będą do: stosowania środków prewencyjnych poprzez wykorzystanie najlepszych dostępnych technologii (*BAT – Best Available Technology*), ograniczenia emisji zanieczyszczeń wody i powietrza przekraczających określone prawem dopuszczalne wskaźniki, ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów i właściwego nimi gospodarowania, upowszechniania technologii energooszczędnych, zapobiegania awariom i ograniczania ich konsekwencji dla środowiska, zaprzestania działalności w przypadku zwiększonego ryzyka dla środowiska i doprowadzenia środowiska na obszarze funkcjonowania instalacji do właściwego stanu. Dostosowania obejmować będą także wymagania w zakresie informacji, jaka winna być zawarta we wnioskach o pozwolenie

na funkcjonowanie zakładu, warunków wydawania pozwoleń ekologicznych, zasad postępowania w przypadku modernizacji zakładu lub zmian technologicznych, zasad aktualizacji pozwoleń, zasad udziału społeczeństwa w procedurze wydawania pozwoleń i dostępu społeczeństwa do informacji, zasad wymiany informacji pomiędzy państwami członkowskimi i Komisją, samymi państwami członkowskimi UE oraz zainteresowanymi sektorami przemysłowymi i zasad postępowania w przypadku transgranicznych skutków oddziaływania instalacji. W przypadku, gdy ze względu na jakość środowiska naturalnego wymagane są ostrzejsze wymagania niż przewidywane w ramach najlepszych dostępnych technologii, wydanie pozwolenia może się wiązać ze spełnieniem dodatkowych warunków. Dostosowanie do ww. wymogów nastąpi na gruncie przepisów nowej ustawy o ochronie środowiska i przepisów wykonawczych. Jednak wprowadzenie BAT szczególnie do zakładów istniejących stwarzać będzie problemy ekonomiczne, co jest głównym powodem wystąpienia przez Polskę o trzyletni okres przejściowy.

Ważnym elementem wspierającym polskie przedsiębiorstwa w utrzymaniu konkurencyjności będzie przyjmowanie przez nie zasad świadczących o zgodności ich postępowania z wymaganiami ochrony środowiska naturalnego. Możliwość taką stwarza Rozporządzenie Rady (EWG) Nr 1836/93 w sprawie dobrowolnego uczestnictwa przedsiębiorstw przemysłowych w systemie zarządzania ochroną środowiska i przeglądów ekologicznych. Obecnie (w Min. Środowiska) trwają prace o charakterze formalno-prawnym i organizacyjnym niezbędne do przygotowania instytucji i przedsiębiorstw do wdrożenia systemu z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Ze względu na szczupłość miejsca oraz czasu omówienie wyjątkowo szerokiego zakresu dostosowań w ochronie środowiska jest niemożliwe. Jednak na kilka spraw należałoby zwrócić szczególną uwagę, bowiem decydują one również o powodzeniu całego przedsięwzięcia. Podobnie jak działania legislacyjne, inwestycyjne, osłona naukowo-badawcza, czy rozwiązania organizacyjne bezwzględnym warunkiem decydującym o postępie tego procesu jest wzmocnienie instytucji administracji rządowej i samorządowej odpowiedzialnej za całość procesu zarządzania środowiskiem. Wzmocnienie instytucjonalne dotyczy także służb odpowiedzialnych za proces monitorowania stanu jakości środowiska naturalnego. Działaniom tym oraz dostosowaniu monitoringu środowiska do wymagań wspólnotowych nadano rangę jednakowo wysokiego priorytetu jak w przypadku dostosowań w zakresie jakości wód, jakości powietrza i gospodarki odpadami.

Podsumowując, należy podkreślić niezwykle znaczenie dla wyników procesu dostosowawczego, a głównie wdrożenia nowych rozwiązań, praktycznych przedsięwzięć podejmowanych aktualnie w województwach i gminach.

Dotyczy to na przykład przygotowania i wdrożenia programów zrównowoczonego rozwoju uwzględniających wymagania ekologicznych standardów wspólnotowych.

W opinii strony wspólnotowej, wyrażonej w ostatnim raporcie Komisji Europejskiej (tzw. *Regular Report*) prace dostosowawcze w obszarze środowiska naturalnego wymagają zintensyfikowania.

Jacek Szczot

Sekretarz Stanu

w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego i Budownictwa

Polityka regionalna a ochrona środowiska

W ostatnim czasie obserwujemy w Polsce rosnącą rolę polityki regionalnej a także rosnące znaczenie problematyki ochrony środowiska oraz, co za tym idzie, coraz ściślejsze przeplatanie się tych dwu zagadnień. Celem niniejszego wystąpienia jest wskazanie najważniejszych cech obu zagadnień, a zwłaszcza ich wzajemnych powiązań.

Rosnące znaczenie tematyki ochrony środowiska w Polsce jest wynikiem działania kilku czynników, z których najważniejszymi są:

1. Ogólne tendencje światowe, polegające na coraz większym docenianiu czystości środowiska naturalnego, zachowania bioróżnorodności, potrzeby przeciwdziałania niekorzystnym zmianom klimatu zależnym od człowieka oraz na coraz większym uświadomieniu, że świat jest jednym organizmem z czego wynika, że żaden kraj nie może stać z boku w wysiłkach na rzecz zachowania środowiska naturalnego globu ziemskiego.

2. Integracja z Unią Europejską nakładająca na Polskę szereg, niekiedy bardzo trudnych do realizacji, obowiązków w ochronie środowiska, zwłaszcza w dziedzinie czystości wód, powietrza, gleb, gospodarki odpadami itp.

3. Rosnąca świadomość ekologiczna ludności, zwłaszcza „wyczulenie” na zjawiska bezpośrednio wpływające na jakość życia, takie jak zanieczyszczenie powietrza i wód, hałas, promieniowanie, zagospodarowanie i składowanie niebezpiecznych odpadów itp.

Mówiąc o ogólnych tendencjach w ochronie środowiska trzeba podkreślić, że współcześnie nie chodzi już o ochronę środowiska w wąskim rozumieniu, tzn. o zadawanie jak najmniejszych szkód przyrodzie w procesie gospodarowania. Współcześnie chodzi o takie zorganizowanie procesu gospodarowania, by zapewnić to, co w języku angielskim nazywa się *sustainable development* czyli rozwój samopodtrzymujący się – na język polski tłumaczony jako *trwały rozwój* lub *rozwój zrównoważony*. Idea trwałego lub zrównoważonego rozwoju polega na tym, żeby w procesie gospodarowania nie bazować na eksploatacji

nieodnawialnych lub trudnodnawialnych zasobów, gdyż po wyczerpaniu się tych zasobów rozwój musi się załamać. Chodzi więc o to, by formy i intensywność gospodarowania były zgodne z warunkami środowiska naturalnego, by umożliwiały stałe odtwarzanie jego walorów biologicznych, a także krajobrazowych. Wymaga to m.in. uwzględniania wpływu działalności gospodarczej, a zwłaszcza wpływu nowych przedsięwzięć (np. inwestycji na środowisko naturalne).

Idea trwałego rozwoju nie jest tylko pomysłem ekologów-idealistów. Jest ogólnym programem kształtującym postawy rządów i innych wpływowych instytucji na całym świecie. Program ten, jakkolwiek jego realizacja napotyka na szereg trudności wynikających z konfliktów interesów poszczególnych krajów, znajduje wyraz w wielu międzynarodowych umowach dotyczących takich zagadnień jak emisja zanieczyszczeń powietrza i wód, zwłaszcza zanieczyszczeń wywołujących zmiany klimatyczne, ochrona bioróżnorodności itp. Polska jest sygnatariuszem większości z tych umów, co nakłada na nasz kraj określone wymagania w dziedzinie polityki ochrony środowiska.

Mówiąc o polityce ochrony środowiska w Polsce trzeba uwzględnić sytuację ekologiczną w naszym kraju. Szczególnie ważnymi elementami tej sytuacji są dwa zjawiska.

Z jednej strony jest to wysoki stopień zanieczyszczenia (zwłaszcza na niektórych obszarach) wód, powietrza i gleb, słaby stopień utylizacji odpadów; mimo wyraźnej poprawy w ostatnich latach – nadal niezadowalający stopień oczyszczania ścieków, słabo rozwinięta kanalizacja, zanieczyszczenie lasów nielegalnymi wysypiskami śmieci itp. Problemy ekologiczne dotyczą przede wszystkim dużych okręgów surowcowych, lecz nie są obce na obszarach wiejskich. Na tych ostatnich szczególnie negatywnym zjawiskiem jest zła jakość wody pitnej a także nadmierna eksploatacja lasów na cele gospodarcze (w tym zwłaszcza na opał) wynikająca z trudnej sytuacji ekonomicznej ludności wiejskiej).

Z drugiej zaś strony Polska cechuje się unikatowymi w skali europejskiej i światowej walorami środowiskowymi i krajobrazowymi. Wystarczy wymienić Puszcze Białowieską, Bagna Biebrzy i Narwi, Bieszczady, Tatry czy Puszcze Kampinoską – jedyny tak duży kompleks leśny w Europie położony w pobliżu dużej aglomeracji. Jednocześnie Polska charakteryzuje się bogatą, jak na tę strefę klimatyczną, różnorodnością biologiczną. W Polsce zachowało się w stanie naturalnym wiele gatunków flory i fauny, które w Europie zanikły lub są w stanie szczytkowym. Wystarczy tu wymienić przykład żubra czy bociana. Wiele gatunków roślin i zwierząt swoje przetrwanie w Polsce zawdzięcza stosunkowo mało intensywnemu i zacofanemu rolnictwu.

Powyższe dwa zjawiska – obecność obszarów zagrożonych degradacją i problemy z zachowaniem jakości środowiska oraz obecność obszarów cennych ekologicznie i krajobrazowo i walory środowiska biologicznego –

wyznaczają ramy polityki ekologicznej. Polityka ta, z jednej strony, nakierowana jest na poprawę stanu środowiska naturalnego na obszarach zagrożonych – przez regenerację tych obszarów, zmniejszenie siły działania czynników szkodliwych dla środowiska itp., a z drugiej strony na zachowaniu walorów przyrodniczo-krajobrazowych – tam gdzie to możliwe w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego.

Jeśli chodzi o drugie zagadnienie analizowane w tym referacie, o politykę regionalną, to jej rosnące znaczenie w Polsce w ostatnich latach wynika przede wszystkim z:

- rosnącego terytorialnego zróżnicowania sytuacji gospodarczej, zwłaszcza warunków życia ludności, jakie nastąpiło w okresie transformacji
- integracji z Unią Europejską dającej Polsce szansę korzystania z poważnych unijnych środków przeznaczonych na politykę regionalną
- nowej organizacji terytorialnej kraju, która powołała do życia duże województwa – podmioty polityki regionalnej na szczeblu regionalnym.

Politykę regionalną w Polsce determinuje sytuacja – międzyregionalne zróżnicowania poziomu rozwoju i koniunktury społeczno-gospodarczej. Najważniejsze cechy tej sytuacji to:

1. Niski poziom rozwoju gospodarczego i trudna sytuacja gospodarcza w Polsce wschodniej (Podlaskie, Lubelskie, Podkarpackie, Świętokrzyskie), zwłaszcza na obszarach wiejskich
2. Trudna sytuacja na obszarach dotkniętych wysokim bezrobociem w wyniku załamania się PGR-ów i zahamowania odpływu ludności (głównie województwa północne i zachodnie)
3. Potencjalnie trudna sytuacja w okręgach przemysłu ciężkiego wymagającego restrukturyzacji i redukcji zatrudnienia, szczególnie na Górnym Śląsku
4. Ogólnie dobra sytuacja, charakteryzująca się niskim bezrobociem, wysokimi dochodami ludności i dobrą kondycją finansową samorządów, w dużych aglomeracjach, zwłaszcza w Warszawie.

Analizując regionalne zróżnicowania Polski trzeba pamiętać o ogólnie niskim poziomie rozwoju Polski w stosunku do Unii Europejskiej. PKB na jednego mieszkańca (mierzony siłą nabywczą) w Polsce wynosi zaledwie 1/3 średniej unijnej, a PKB na mieszkańca w statystycznie najbogatszym polskim województwie – mazowieckim – wynosi niespełna połowę średniej UE. Stawia to przed Polską trudne zadanie nadrobienia dystansu do Unii Europejskiej, do której chcemy wejść. Zadanie to nie może nie wpłynąć na inne cele polityki społeczno-gospodarczej, w tym na politykę regionalną.

W tych warunkach głównymi celami polityki regionalnej w Polsce są:

1. Wzrost gospodarczy i poprawa konkurencyjności wszystkich regionów poprzez jak najlepsze wykorzystanie ich możliwości
2. Niedopuszczenie do nadmiernych nierówności międzyregionalnych

w poziomie rozwoju i warunkach życiowych ludności, zwłaszcza niedopuszczenie do utrwalania się obszarów biedy i marginalizacji. Głównym sposobem realizacji tego celu jest stymulowanie rozwoju gospodarczego na obszarach słabo rozwiniętych i wymagających restrukturyzacji. Transfer na rzecz podniesienia konsumpcji jest tylko działaniem uzupełniającym.

Obydwie analizowane powyżej polityki – ochrony środowiska i regionalna – mają ważną cechę wspólną – dotyczą przestrzeni kraju. Analizując cechy polskiej przestrzeni z punktu widzenia ochrony środowiska i z punktu widzenia rozwoju regionalnego, zauważana się dużą korelację. Polega ona na koncentracji pewnych zjawisk na pewnych obszarach kraju.

Szczególnie ważne jest pokrywanie się obszarów słabo rozwiniętych, zagrożonych ubóstwem i marginalizacją z obszarami o wysokich walorach środowiskowo-krajobrazowych. Są to tereny Pojezierzy na północy kraju, Podlasie (Puszcza Białowieska, Doliny Biebrzy i Narwi), Polesie i Roztocze na wschodzie, Bieszczady i Pogórze na południowym wschodzie.

Ważna jest też współwystępowanie problemów ekologicznych i społeczno-ekonomicznych na Górnym Śląsku – potrzeba jednoczesnej rewaloryzacji środowiska naturalnego tego obszaru i jego restrukturyzacji i dywersyfikacji ekonomicznej.

Powiązania polityki regionalnej i polityki ochrony środowiska polegają na potrzebie uwzględniania wymagań jednej polityki w formułowaniu celów i sposobów realizacji drugiej polityki. W niektórych przypadkach owo uwzględniania prowadzi do sytuacji konfliktowych, w innych do wzajemnego wzmacniania się obydwu polityk.

Jeśli chodzi o uwzględnianie czynnika ekologicznego w polityce regionalnej, to mamy do czynienia z dwiema sytuacjami: konfliktu i synergii.

Sytuacja konfliktowa polega na tym, że respektowanie ochrony środowiska zmniejsza możliwości działalności gospodarczej (utrudnienia dla pozyskiwania surowców, wysokie koszty instalacji oczyszczających, trudności z lokalizacją infrastruktury transportowej itp.) a tym samym zmniejsza możliwości tworzenia lub zachowania miejsc pracy itp. Klasycznym przykładem takiego konfliktu są spory wokół utworzenia lub rozszerzenia bądź ograniczenia zasięgu parków narodowych – Białowieskiego, Tatrzańskiego, Turczańskiego (na granicy Bieszczadów i Pogórza Przemyskiego) i inne. Względy ochrony środowiska postrzegane są jako zagrożenie dla rozwoju gospodarczego zwłaszcza na obszarach Zielonych Płuc Polski i innych obszarach chronionych.

W tym wypadku polityka regionalna i ekologiczna muszą szukać jakiegoś kompromisu – promowania takich form działalności gospodarczej, które nie szkodzą środowisku (np. zatrudnienie w ochronie i konserwacji przyrody, turystyce kwalifikowanej itp.). Uzupełnieniem może być zapewnienie odpowiednich warunków życia i pracy poza najcenniejszymi obszarami, czyli emigracja lud-

ności, co w obecnych warunkach małej mobilności przestrzennej ludności, trudnej sytuacji mieszkaniowej i wysokiego bezrobocia w Polsce jest bardzo trudne.

Sytuacja synergii polega na tym, że rozwiązywanie problemów ekologicznych przyczynia się do rozwoju gospodarczego danego obszaru. Ma miejsce to wówczas, gdy poprawia się stan czystości wód, powietrza, gleb, zmniejsza hałas, promieniowanie itp. co powoduje wzrost atrakcyjności danego terenu dla inwestycji przemysłowych (zwłaszcza w nowoczesnych przemysłach przyjaznych środowisku), mieszkalnictwa, turystyki itp.

Sytuacja taka występuje przede wszystkim na Górnym Śląsku, a także w okolicach Wałbrzycha, w okręgach wydobywania węgla brunatnego i innych. Występuje również na całym niemal obszarze kraju, gdzie poprawa w sytuacji ekologicznej oznacza poprawę atrakcyjności inwestycyjnej.

Jeśli chodzi o uwzględnianie polityki regionalnej w polityce ochrony środowiska, to chodzi tu o uwzględnianie cech społeczno-ekonomicznych danych obszarów w realizowanych na nich działaniach proekologicznych. Z tego punktu widzenia należy różnicować politykę ekologiczną na:

1. zachowawczą (konserwującą) tam, gdzie wysokie walory środowisko-ekologiczne współwystępują z obszarami słabego zaludnienia lub gdzie nie ma większych problemów ze znalezieniem przyjaznych środowisku miejsc pracy;

2. korygującą środowisko naturalne – tam, gdzie stan środowiska nie jest ani zagrożony degradacją ani wyjątkowo wartościowy, natomiast obszar jest intensywnie zagospodarowany;

3. rewaloryzującą – poprawiającą zdecydowanie stan środowiska naturalnego, tam gdzie osiągnie się wspomniane wyżej efekty synergii.

Jak widać z powyższych rozważań, istnieją liczne i wielokierunkowe powiązania między polityką ochrony środowiska a polityką regionalną. Wymaga to stałego uwzględniania uwarunkowań każdej z tych polityk w formułowaniu celów i sposobów realizacji drugiej polityki.

Janusz Radziejowski

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska

Stan negocjacji z Unią Europejską w zakresie ochrony środowiska

1. Główne problemy środowiska w Polsce w kontekście wejścia do UE

Przełom lat 80 i 90 w Polsce to okres fundamentalnych zmian politycznych, społecznych i gospodarczych w Polsce. Dał on początek demokratyzacji życia publicznego, gospodarki wolnorynkowej, swobodom politycznym, wyjścia Polski wraz z innymi krajami Centralnej i Wschodniej Europy spoza „żelaznej kurtyny”. Był to także początek nowego podejścia do spraw ochrony środowiska w naszym kraju.

W okresie rządów komunistycznych inwestycje w zakresie ochrony środowiska nie posiadały preferencji, przegrywały w wyścigu o środki z przemysłem ciężkim. Dane o stanie środowiska podlegały cenzurze, możliwość działalności społecznej na rzecz ochrony środowiska była utrudniana. W rezultacie doszło do tego że stan środowiska w Polsce uległ znacznemu pogorszeniu: coraz więcej wód było silnie zanieczyszczonych, stan powietrza – zwłaszcza w obrębie wielkich aglomeracji przemysłowych – zagrażał zdrowiu ludzkiemu, przybywało odpadów – w tym niebezpiecznych, zasoby naturalne były nadmiernie i nieracjonalnie eksploatowane.

Odejście od systemu nakazowo-rozdzielczego w gospodarce oznaczało racjonalizację gospodarki narodowej co oznaczało ograniczenia w zużyciu energii oraz surowców. Można na tu podać przykład węgla, głównego surowca energetycznego w Polsce. W okresie gospodarki planowej oficjalnie wydobywano ok. 200 mln ton a mimo to energetyka, przemysł, ludność stale odczuwała jego brak. W chwili obecnego jego wydobywania jest o połowę mniejsze a system energetyczny kraju posiada duże rezerwy.

Wspomnieć też należy, że niedawno rząd Polski przyjął program podniesienia udziału energii ze źródeł odnawialnych zakładający, że do roku 2010 takie źródła jak biomasa, energia geotermiczna, energia słoneczna, czy też wiatrowa mają pokrywać ok. 8 proc. zapotrzebowania na energię a do roku 2020 ok. 14 proc., wobec obecnych 2 proc. Polska nie posiada energetyki jądrowej, a rządowy program rozwoju energetyki nie przewiduje inwestycji w tym zakresie w ciągu najbliższych 20 lat.

Początek lat dziewięćdziesiątych zaowocował wieloma dokumentami fundamentalnymi dla ochrony środowiska. Sejm przyjął wtedy ramowy dokument polityczny „Narodową Politykę Ekologiczną”, która przyjęła jako główny cel gospodarowania w środowisku stały i zrównoważony rozwój. Podkreślić należy, że obowiązek działania państwa zgodnie z zasadami stałego i zrównoważonego rozwoju znalazł się w uchwalonej w 1997 r. nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polski. W latach 1990–2000 wprowadzono także w życie szereg aktów prawnych istotnych dla prawidłowych działań w ochronie środowiska i racjonalnego gospodarowania jego zasobami. Można tu wymienić wprowadzenie obligatoryjnych procedur w zakresie ocen oddziaływania na środowisko inwestycji, wprowadzenie państwowej inspekcji ochrony środowiska z uprawnieniami w zakresie kontrolowania przestrzegania prawa dotyczącego ochrony środowiska, nakładania kar, prowadzenia monitoringu stanu środowiska. Obecnie inspekcja ta współpracuje ściśle Europejską Agencją Ochrony Środowiska z siedzibą w Kopenhadze, której Polska będzie niebawem pełnoprawnym członkiem.

Proces tworzenia nowego prawa trwa nadal a obecnie głównym jego celem jest dostosowanie tego prawa do wymogów Unii Europejskiej. W tym celu zamierza się wprowadzić lub znowelizować 10 ustaw. W rządzie i w Parlamencie trwają bardzo intensywne prace nad nimi

Bardzo ważną decyzją, z punktu widzenia realizacji polityki ekologicznej było utworzenie systemu funduszy ochrony środowiska, które gromadzą środki z obligatoryjnych opłat i kar za użytkowanie środowiska. W chwili obecnej w Polsce istnieją fundusze wojewódzkie, powiatowe, gminne oraz centralny – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Pieniądze z funduszy przeznaczone są na realizację głównych celów ekologicznych lokalnych programów rozwoju oraz na realizację Narodowej Polityki Ekologicznej. Fundusze wspierają w postaci dotacji i kredytów najważniejsze inwestycje ekologiczne w kraju. Narodowy Fundusz jest też największym udziałowcem specjalizującego się w kredytowaniu inwestycji ekologicznych Banku Ochrony Środowiska. Obecnie Polska wydaje ok. 2,1–2,3 mld USD rocznie na inwestycje ochrony środowiska, co stanowi ok. 1,8 proc. dochodu narodowego brutto i jest jednym z największych odsetków w Europie. Zaznaczyć trzeba że od 3 do 5 proc. wydatków na inwestycje ekologiczne w Polsce pochodzi z zagranicy z czego większość to środki pomocowe Unii Europejskiej.

W ostatnim dziesięcioleciu nastąpiła znaczna poprawa stanu środowiska w Polsce. O 30–40 proc. zmniejszyła się ilość ścieków odprowadzanych przez przemysł i sektor komunalny do wód, których jakość wyraźnie się poprawiała. Ponad 20 proc. oczyszczalni w Polsce spełnia już kryteria Unii Europejskiej, podczas, gdy 5 lat temu, takich oczyszczalni było tylko nieco ponad 4 proc. Zauważyć też należy, że co roku ponad 300 średnich i dużych oczysz-

czalni ścieków oddawanych jest do użytku. Ma to poważny wpływ na systematyczne ograniczenie zanieczyszczeń biogenami odprowadzanymi przez Polskę do Bałtyku.

Znacząca poprawę osiągnięto w ochronie powietrza, zwłaszcza pochodzących z dużych zakładów energetycznych. Osiągnięto tu znaczące ograniczenie skażeń emisji takich elementów jak pyły czy związki siarki.

Polska posiada duże zasoby przyrody naturalnej. Tzw. wskaźnik różnorodności biologicznej w Polsce uchodzi za jeden z najwyższych w Europie. W kraju żyje szereg zwierząt i roślin uchodzących w wielu krajach za rzadkość lub nie występujących tam w ogóle. Po ochroną prawną znajduje się ok. 30 proc. powierzchni kraju, z czego 1/3 to obszary o najwyższych kategoriach ochrony mierzonych wg kryteriów ONZ. Polska posiada m.in. 22 parki narodowe, 125 parki krajobrazowe, ponad 1250 rezerwatów przyrody.

Ogólnie można stwierdzić, że stan środowiska w Polsce ulega stałej poprawie, wzrasta stan świadomości obywateli i decydentów wagi zagadnień ochrony środowiska. Polska posiada też znaczne zasoby ekonomiczne i odpowiednie struktury organizacyjne ochrony środowiska. Wszystko to z optymizmem pozwala spoglądać w przyszłość jeśli chodzi o dalszy, szybki postęp w zakresie ochrony środowiska.

2. Dotychczasowy przebieg negocjacji

W styczniu i lutym 1999 roku miała miejsce pierwsza, techniczna faza negocjacji z Unią Europejską w zakresie ochrony środowiska – tzw. screening. Polegała ona na przeglądzie systemów prawnych w dziedzinie ochrony środowiska obowiązujących w 6 krajach kandydujących (Polska, Czechy, Węgry, Słowenia, Estonia oraz Cypr) pod kątem ich zgodności z prawem Unii i identyfikacji problemów w ich dostosowaniu do prawa tam obowiązującego. Innym problemem, o którym dyskutowano w trakcie screeningu było praktyczne wdrożenie prawa europejskiego do systemów narodowych (transpozycja prawa), a także realizacji inwestycji niezbędnych dla zapewnienia w przyszłości standardów w zakresie ochrony środowiska zgodnych z wymogami prawa unijnego.

Przegląd obejmował 170 różnych aktów prawnych, których będzie obowiązkiem. Zauważyć należy, że kraje kandydujące obowiązywać będzie stan prawny na dzień rozpoczęcia członkostwa, tzn. że również wszystkie przepisy prawne które wejdą w życie po dacie screeningu muszą zostać włączone do Polskiego systemu prawnego. Przyjęcie dorobku prawnego do czasu deklarowanej przez nasz kraj daty gotowości wstąpienia do Unii tj. 31 grudnia 2002 roku nie podlega negocjacom. Musi ono zostać zaadaptowane w całości. Co więcej tam gdzie jest to niezbędne, stworzone muszą zostać warunki dla uruchomienia niezbędnych procedur administracyjnych już w momencie rozpoczęcia udziału krajów kandydujących we wspólnocie. Negocjacje w zakresie

ochrony środowiska dotyczą głównie okresów przejściowych w zakresie inwestowania w urządzenia ochrony środowiska oraz, tylko w niektórych przypadkach, także przesunięcia w czasie wejścia w życie pewnych standardów i procedur.

3. Zakres prawa europejskiego w dziedzinie ochrony środowiska

Będące przedmiotem negocjacji prawo europejskie w zakresie ochrony środowiska podzielone jest na następujące podobszary:

- prawo horyzontalne, obejmujący takie zagadnienia jak kwestia dostępu do informacji czy też procedur ocen oddziaływania na środowisko;
- ochrona przyrody, a w tym ochronę siedlisk zwierząt i roślin;
- jakość wody, obejmujący min. problemy jakości wód pitnych oraz zagadnienia utylizacji ścieków komunalnych i ochrony przed ściekami pochodzenia rolniczego;
- zanieczyszczenia przemysłowe i zarządzania ryzykiem, w którym to obszarze znajdują się przepisy dotyczące ochrony przed ryzykami przemysłowymi (przemysłowymi katastrofami ekologicznymi a także dotyczące zintegrowanego zarządzania i kontroli środowiska wraz z pojęciem Najlepszych Dostępnych Technologii (BAT));
- jakość powietrza, gdzie określone są standardy jakości powietrza, standardy emisyjne i in.;
- ochrona przed hałasem pochodzącym z maszyn i urządzeń budowlanych a także z urządzeń gospodarstwa domowego;
- chemikalia i organizmy zmodyfikowane genetycznie, który to podobszar obejmuje problemy kontroli nad niebezpiecznymi chemikaliami oraz organizmami genetycznie zmodyfikowanymi oraz zajmuje się zasadami postępowania ze zwierzętami laboratoryjnymi, zapobieganiem skażeniami biocydami i in.;
- gospodarka odpadami, gdzie poruszane są zagadnienia odpadów komunalnych i przemysłowych, odpadów z opakowań, transgranicznego przemieszczania odpadów;
- bezpieczeństwo jądrowe i ochrona przed promieniowaniem jonizującym, w którym to obszarze poruszane są oprócz całokształtu bezpieczeństwa jądrowego także problemy ochrony pacjentów i personelu pracowni rentgenowskich.

W wyniku screeningu opracowane zostało stanowisko negocjacyjne Polski w którym zobowiązujemy się do całkowitej adaptacji prawa europejskiego do naszego systemu prawnego w terminie do końca 2002 roku. Jednocześnie stwierdzamy, że ze względów ekonomicznych, technicznych i organizacyjnych pełna implementacja dorobku unijnego w tym zakresie – a więc stworzenia materialnych i organizacyjnych podstaw jego wdrożenia – wymagać będzie okresów dłuższych. Podkreślić tu należy, że przedmiotem negocjacji nie jest stan środowiska w Polsce czy też podniesienie jego jakości, ale właśnie przyjęcie do

naszego systemu zasad prawa unijnego i wykazanie, że będziemy zdolni do jego praktycznej realizacji.

4. Stan zaawansowania adaptacji prawa europejskiego w dziedzinie ochrony środowiska

Obecnie w Parlamencie znajdują się projekty następujących ustaw transponujących prawo wspólnotowe:

- o ochronie środowiska – trwają prace w Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (OSZNiL)
- Prawo wodne – trwają prace w Komisjach: OSZNiL i Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej
- o odpadach – trwają prace w Komisjach Małych i Średnich Przedsiębiorstw, OSZNiL i Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej
- o opakowaniach i odpadach opakowaniowych – trwają prace w Komisjach j.w.
- o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej – trwają prace w Komisjach j.w.
- o organizmach i mikroorganizmach modyfikowanych genetycznie – przekazana do Sejmu
- kontroli postępowania z substancjami zubożającymi warstwę ozonową – przekazana do Sejmu
- ustawa Prawo atomowe – uchwalona przez Sejm, skierowana do Senatu
- ustawa o substancjach i preparatach chemicznych – skierowana do Senatu

Uchwalone już zostały ostatnio ustawa o ocenach oddziaływania na środowisko i dostępie do informacji (jedna z kluczowych ustaw prawa unijnego), ustawa o nawozach i nawożeniu oraz ustawa o zmianie ustawy o ochronie przyrody – uchwalona przez Sejm, skierowana do Senatu

Ponadto na etapie prac rządowych znajdują się projekty następujących ustaw:

- o zaopatrzeniu w wodę i odprowadzeniu ścieków
- o preparatach biobójczych i przepisy wykonawcze do tej ustawy

5. Główne problemy negocjacyjne

Polska zapowiada, że w trakcie negocjacji wystąpi o okresy przejściowe (licząc od daty 31 grudnia 2002 r) w następujących dziedzinach:

- oczyszczania ścieków komunalnych, gdzie występujemy o okresy przejściowe dotyczące budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków w aglomeracjach powyżej 2000 mieszkańców – od 8 do 13 lat, w zależności od wielkości miejscowości;
- ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego (8 lat)

- zapewnienia odpowiedniej jakości wód powierzchniowych pobieranych do produkcji wody pitnej (8 lat);
- ochrony przed zanieczyszczeniami substancjami niebezpiecznymi pochodzenia przemysłowego;
- wprowadzenia zintegrowanego systemu zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (3 lata);
- zapobiegania emisji lotnych związków organicznych z urządzeń magazynowania i dystrybucji paliw (7 lat);
- w sprawie dostosowania jakości benzyny i olejów napędowych do norm unijnych (4-letni okres przejściowy w zakresie dostosowania się do limitu zawartości węglowodorów aromatycznych);
- w sprawie ograniczenia emisji substancji zubożających warstwę ozonową (3 lata);
- w sprawie odpadów (10 lat);
- w sprawie odpadów niebezpiecznych (10 lat);
- w sprawie usuwania olejów odpadowych (3 lata);
- w sprawie zagospodarowania odpadów z opakowań (5 lat);
- w sprawie wolnego importu do Polski niektórych odpadów z tzw. „Zielonej Listy” odpadów (10 lat);
- w sprawie dostosowania norm promieniowania jonizującego pochodzącego ze źródeł medycznych do standardów UE (4 lata)

W stanowisku negocjacyjnym Unii Europejskiej wyrażono zaniepokojenie ilością i postulowaną długością okresów przejściowych i ich uznanie uzależniono m.in. od przedstawienia realistycznych harmonogramów ich realizacji, w tym również harmonogramów finansowych. Dla wprowadzenia w życie wszelkich programów i strategii w zakresie ochrony środowiska, oprócz odpowiednich systemów prawnych i administracyjnych niezbędne są odpowiednie narzędzia finansowe. Dotyczy to zarówno skali kraju jak też gmin.

Podkreślić należy że strona unijna jest szczególnie zainteresowana jak najszybszego i bezwarunkowego wdrożenia tych przepisów unijnych, które warunkują przystąpienie Polski do jednolitego wspólnego rynku europejskiego i zachowanie zasad wolnej konkurencji gospodarczej.

6. Problemy pomocy finansowej

Pomoc Wspólnoty Europejskiej w ramach funduszu ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) ma przyczyniać się do lepszego przygotowania krajów ubiegających się o członkostwo w UE w dziedzinie infrastruktury gospodarczej, a w szczególności w sektorach ochrony środowiska i transportu (w równych proporcjach). ISPA jest instrumentem finansowym przeznaczonym do realizacji celów określonych w dokumencie „Partnerstwo dla Członkostwa” oraz priorytetów wskazanych w Narodowym Pro-

gramie Przygotowania do Członkostwa w UE.

Pomoc Wspólnoty w ramach ISPA ma wspomagać procesy dostosowywania i wdrożenia prawa krajów kandydujących do regulacji Unii Europejskiej, zapewniając jednocześnie zrównoważony rozwój tych krajów.

Proces wyboru projektów inwestycyjnych w sektorze ochrony środowiska jest ściśle podporządkowany realizacji priorytetów określonych w takich dokumentach jak:

- Partnerstwo dla Członkostwa;
- Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej.
- strategia wykorzystania funduszu ISPA jako uzupełniającego instrumentu realizacji polityki ekologicznej państwa – opracowaną przez Ministerstwo Środowiska;

- Polskie stanowisko negocjacyjne – w obszarze Środowisko Naturalne.

Projekty ubiegające się o dofinansowanie w ramach funduszu ISPA powinny spełniać m.in. takie kryteria, jak:

- wielkość inwestycji – co najmniej 5 mln euro;
- podmiot publiczny jako inwestor;
- zgodność z wymogami dyrektyw UE, m.in.:
 - odnośnie ochrony wody: 91/271/EWG, 80/778/EWG;
 - odnośnie odpadów: 75/442/EWG, 91/689/EWG;
 - odnośnie ochrony powietrza: 96/62/WE, 89/429/EWG, 94/67/WE;
- zgodność z lokalnymi i regionalnymi programami zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska;
- efektywność ekonomiczna.

W grudniu 1999 r. Minister Środowiska ogłosił listę projektów proponowanych do dofinansowania w ramach programu ISPA w 2000 r. Lista zawierała 11 projektów gotowych do realizacji (na łączną kwotę 266 mln euro z ISPA, w tym na 2000 r. ok. 55 mln euro) oraz 13 będących w trakcie przygotowywania. Z końcem grudnia Minister Środowiska zgłosił do Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej (UKIE) gotowość do przekazania jedenastu aplikacji w wymaganym przez Komisję Europejską formacie. W dniu 21 stycznia aplikacje jedenastu projektów wraz z towarzyszącą im dokumentacją zostały przekazane do UKIE a następnie na przełomie lutego i marca zostały przesłane przez UKIE do Brukseli.

W maju br. Komisja Europejska przesłała stronie polskiej uwagi przygotowane przez DG ENV dotyczące dziesięciu spośród jedenastu wysłanych projektów. Wnioskodawcy ustosunkowali się do ww. uwag. W czerwcu odbyło się w Brukseli posiedzenie Komitetu Zarządzającego (KZ), na którym zaakceptowano jeden z projektów – Bydgoszcz. Osiem następnym projektów zatwierdzono na jesieni – na ogólną sumę ponad 170 mln euro.

W styczniu br. Minister ogłosił przystąpienie do procedury wyłaniania wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć do ISPA 2001. Procedurę wyboru i oceny projektów ustaliło Ministerstwo Środowiska wspólnie z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ), w którym na mocy porozumienia jest ustalone biuro wykonawcze.

Procedura wyboru przedsięwzięć do finansowania w roku 2001 składa się z trzech etapów:

– Pierwszy etap polegał na aktualizacji bazy zgłoszonych wniosków oraz przygotowaniu dla MŚ propozycji listy najlepszych przedsięwzięć do finansowania z funduszu ISPA w roku 2001.

– W ramach drugiego, obecnego etapu jest wyłaniana lista projektów, które po zatwierdzeniu przez Ministra Środowiska będą stanowić krajową propozycję w ramach sektora środowiska dla funduszu ISPA w roku 2001.

– Trzeci końcowy etap – ostateczny wybór projektów do dofinansowania z ISPA – jest niezależny od strony polskiej i jest zgodnie z rozporządzeniem ISPA suwerenną decyzją KE.

Kazimierz Kujda

Prezes Zarządu NFOŚiGW

Cezary Starczewski

Wiceprezes Zarządu NFOŚiGW

Rola Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w finansowaniu przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska

Misją Narodowego Funduszu jest wspieranie realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju Kraju oraz wynikających z niej celów i zadań polityki ekologicznej państwa.

Podstawy prawne funkcjonowania Narodowego Funduszu określa ustawa z dnia 31 stycznia 1980 roku o ochronie i kształtowaniu środowiska, której nowelizacja z dnia 27 kwietnia 1989 roku powołała go do życia i nadała mu osobowość prawną.

Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska w rozdziale 2 wprowadza:

- zasady funkcjonowania Narodowego Funduszu oraz sposoby pozyskiwania środków finansowych na realizację tych zadań,
- zadania na które przeznaczane są środki finansowe Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- formy dysponowania środkami finansowymi,
- ustala strukturę organizacyjną i zakres działania organów Narodowego Funduszu oraz podstawowe zasady gospodarki finansowej.

Zgodnie z przepisami Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska przychodami Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej są przychody z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar za naruszanie jego wymogów oraz opłat i kar pieniężnych wymierzanych na podstawie ustaw: Prawo Wodne, Prawo geologiczne i górnicze oraz ustawy o odpadach. Przychody z tytułu opłat eksploatacyjnych i koncesyjnych oraz kar wymierzonych

na podstawie ustawy Prawo geologiczne i górnicze są przeznaczane na prace geologiczne i potrzeby górnicze służące zmniejszeniu uciążliwości dla środowiska wynikających z wydobywania kopalin. W ramach tzw. pozostałych przychodów Narodowego Funduszu należy wymienić: przychody finansowe, pozostałe przychody operacyjne zyski nadzwyczajne i aktualizacja wyceny wartości netto środków trwałych.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska posługuje się w swojej działalności na rzecz finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, następującymi zgodnymi z Ustawą o ochronie i kształtowaniu środowiska formami finansowania:

1. Dotacje:
 - Dotacje inwestycyjne,
 - Dotacje nieinwestycyjne,
 - dopłaty do odsetek,
 - nagrody wypłacane w ramach organizowanych konkursów,
 - umorzenia części należności Narodowego Funduszu z tytułu udzielonych pożyczek;

2. Pożyczki:
 - pożyczki o preferencyjnej stopie procentowej,
 - preferencyjne kredyty ze środków Narodowego Funduszu udzielane za pośrednictwem banków (w tym również w ramach linii kredytowych),
 - kredyty w ramach zawieranych konsorcjów, udzielane na finansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych,

3. Inwestycje kapitałowe, polegające na obejmowaniu akcji i udziałów w zakładanych i już istniejących spółkach, w celu osiągnięcia efektu ekologicznego – bezpośrednio (w tzw. spółkach ekologicznych wytwarzających dobra wykorzystywane w ekologii) lub pośrednio (w tzw. spółkach narzędziowych zaangażowanych w finansowanie zadań proekologicznych).

Narodowy Fundusz finansując ochronę środowiska i gospodarkę wodną, kieruje pozostające w jego dyspozycji środki finansowe na 10 dziedzin szeroko rozumianej ochrony środowiska, to jest na:

- ochronę wód i gospodarkę wodną,
- ochronę atmosfery,
- ochronę ziemi,
- ochronę przyrody,
- edukację ekologiczną,
- monitoring środowiska,
- przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska,
- prace naukowo-badawcze, ekspertyzy i tym podobne,
- geologię,
- górnictwo.

Narodowy Fundusz od 1994 roku bierze czynny udział w prowadzeniu i nadzorowaniu istotnych form współpracy z zagranicznymi instytucjami finansowymi, jak również współpracy bilateralnej z krajami udzielającej Polsce pomocy finansowej w zakresie ochrony środowiska. Fundusze powierzone w chwili obecnej stanowią środki pochodzące z następujących źródeł:

1. Programu partnerskiego PHARE,
2. Pomocy agencji szwedzkiej BITS,
3. Funduszu DANCEE (Danish Environmental Assistance for Central and Eastern Europe) zarządzanego przez Duńską Agencję Ochrony Środowiska – DEPA
4. Darów fińskich
5. Funduszy z programu PHARE
6. Dotacji Amerykańskiej Agencji Ochrony Środowiska (USEPA) na realizację „Lokalnego Programu Działań na rzecz Ochrony Środowiska”.

Od stycznia 1999 roku Narodowy Fundusz pełni zadania biura wykonawczego przygotowań do funduszu ISPA w Polsce (Przedakcesyjnego Instrumentu Polityki Strukturalnej – ang. skrót ISPA). Szacuje się, że dzięki funduszowi ISPA, Polska pozyska na inwestycje ochrony środowiska ok. 708 mln zł. rocznie. Rozporządzenie Rady Unii Europejskiej ustanawiające fundusz ISPA ustala jego budżet na siedmioletni okres. Z dokonanych ustaleń wynika iż Polska w tym okresie będzie mogła skorzystać z funduszu ISPA w wysokości do 5 mld zł.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej był jednym z pierwszych obok wojewódzkich funduszy ochrony środowiska (WFO-ŚiGW – osobowość prawna od 1993 roku) podmiotów tworzących system redystrybucji środków pochodzących z wpływów za korzystanie z zasobów środowiska. W warunkach wysokich kosztów transformacji ustrojowej, rozproszenia i ogólnego niedoboru środków, słabości systemu bankowego oraz ogromu niezbędnych do szybkiej realizacji zadań inwestycyjnych, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej stał się nie tylko efektywnym narzędziem realizacji polityki ekologicznej państwa, ale również inicjatorem i stymulatorem wielu cennych dla środowiska przyrodniczego działań.

Narodowy Fundusz przyczynił się również do efektywnego wykorzystania funduszowej funkcji opłat ekologicznych. Bezpośrednio, poprzez wspieranie przedsięwzięć proekologicznych środkami finansowymi pochodzącymi z tego źródła oraz pośrednio, poprzez podwyższanie wewnętrznej stopy zwrotu przedsięwzięć proekologicznych za pomocą dotacji, preferencyjnych pożyczek i kredytów, zachęcając w ten sposób podmioty gospodarcze do inwestowania w przedsięwzięcia proekologiczne. Dzięki zastosowaniu odpowiednio dobranego zestawu instrumentów finansowych i procedur kwalifikacyjnych stworzono warunki dla zwiększenia skali zaangażowania środków w inwestycje ochrony środowiska. Świadczy o tym wzrastający rokrocznie udział nakładów inwe-

stycyjnych na ochronę środowiska w Polsce w Produkcie Krajowym Brutto (w 1990 roku wynosił on 0,7 proc. PKB, a w 1998 roku wyniósł on 1,6 proc. PKB). Do tak znacznego wzrostu inwestycji proekologicznych przyczyniła się również działalność Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jako integralnej części systemu funduszy ekologicznych. Ogromną rolę odgrywa w tym przypadku tak zwany efekt mnożnikowy polegający na tym, że kapitał zainwestowany przez Narodowy Fundusz na przedsięwzięcia proekologiczne uruchamia dodatkowe środki finansowe w formie kapitałów własnych podmiotów gospodarczych, kredytów komercyjnych, innych środków pochodzących ze źródeł krajowych i zagranicznych.

Udział Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w finansowaniu potrzeb inwestycyjnych zmieniał się w całym okresie jego działalności. W latach 1990-1995 można mówić o wzroście udziału Narodowego Funduszu w finansowaniu inwestycji. W 1996 roku, odnotowano pierwszy sygnał nasilającej się w kolejnych latach tendencji spadkowej, która dopiero w 1999 roku uległa odwróceniu. Zdecydowanie rośnie natomiast jego rola jako instytucji zachęcającej podmioty gospodarcze do podejmowania inwestycji proekologicznych.

Udział Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w finansowaniu wielu różnorodnych inwestycji, znalazł odzwierciedlenie w poprawie stanu środowiska, jaka dokonała się w Polsce w ciągu ostatniego dziesięciolecia. Precyzyjna ocena wpływu zaangażowania finansowego Narodowego Funduszu na stan środowiska jest dość utrudniona ze względów metodologicznych. Można jedynie przyjąć, że udział ten jest proporcjonalny do zaangażowania finansowego Narodowego Funduszu w realizację przedsięwzięć w ochronie środowiska.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że 1 złoty wydany przez Narodowy Fundusz angażował 9 złotych środków obcych w dziedzinie ochrony powietrza, a 3 złote w dziedzinach: ochrony wód i gospodarki wodnej oraz ochrony ziemi, z czego wynika, że Narodowy Fundusz nie tylko przyczynia się do zwiększenia skali realizowanych inwestycji, ale również kreuje nowe miejsca pracy, wspomagając tym samym realizację strategii zrównoważonego rozwoju.

Warszawa, 14 grudnia 2000 r.

Jan Wieczorkowski

Członek Zarządu Województwa Małopolskiego

Wiceprzewodniczący

Federacji Związków Gmin i Powiatów RP

Ochrona Środowiska w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego

Środowisko przyrodnicze województwa małopolskiego na skutek wieloletnich zaniedbań jest w znacznym stopniu zdegradowane. Największe zaniedbania dotyczą **zanieczyszczenia wód** – głównie powierzchniowych. Jakość wody w rzekach pozostaje od wielu lat katastrofalna, a głównymi źródłami zagrożeń ich jakości są przede wszystkim ścieki komunalne i przemysłowe, zanieczyszczenia spowodowane słabą infrastrukturą oczyszczania na obszarach zainwestowanych oraz zanieczyszczenia wynikające z nieprawidłowej gospodarki rolnej.

Istotne są także problemy związane z prawidłowym **zagospodarowaniem odpadów**. Małopolska plasuje się na 3 miejscu w kraju pod względem ilości wytwarzanych odpadów. Dotychczas powszechną metodą postępowania z odpadami było ich deponowanie na składowisku. Większość z nich nie posiada odpowiednich zabezpieczeń przed szkodliwym oddziaływaniem na środowisko, szczególnie na wody podziemne. Nieuporządkowana gospodarka komunalna przyczynia się do występowania licznych dzikich wysypisk śmieci, zlokalizowanych najczęściej w obszarach leśnych lub w dolinach cieków wodnych.

Eksploatacja zasobów naturalnych ma na obszarze województwa małopolskiego wielowiekową tradycję (sól kamienna, siarka, węgiel kamienny, surowce skalne). W związku z tą działalnością powstały obszary zdegradowane. Występują wprawdzie przykłady atrakcyjnego, gospodarczego wykorzystania obszarów poeksploatacyjnych (kopalnie soli w Wieliczce i Bochni, kopalnie piasku w Kryspinowie), jednak liczne są obszary nie zagospodarowane, szczególnie w zachodniej części województwa (np. wyrobiska piasku w Bukownie).

Strategia Rozwoju Małopolski zakłada, że wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego zostanie osiągnięta poprzez:

- poprawę jakości wód,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń,

- uporządkowanie gospodarki odpadami,
- rewaloryzację obszarów zdegradowanych.

Inwestycjami priorytetowymi dla Małopolski są:

- Kompleksowy program przedsięwzięć dla powstrzymania degradacji ekologicznej Zespołu Zbiorników Rożnów – Czchów.
- Ochrona wód powierzchniowych zlewni Dunajca i Zbiornika Czorszyńskiego.
- Ochrona zlewni rzeki Raby i Zbiornika Dobczyckiego.
- Program gospodarki odpadami komunalnymi w aglomeracji krakowskiej.
- Rozbudowa i modernizacja aglomeracyjnej oczyszczalni ścieków Kraków-Płaszów.

Poprawa jakości wód będzie realizowana poprzez:

- budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, głównie na obszarach wiejskich,
- modernizację i rozbudowę o zakres oczyszczania biologicznego funkcjonujących oczyszczalni,
- ochronę ujęć wód,
- budowę filtrów biologicznych wzdłuż cieków wodnych,
- racjonalne stosowanie zabiegów agrotechnicznych w celu zmniejszenia erozji,
- likwidację „dzikich” wysypisk odpadów i modernizację funkcjonujących składowisk,
- wprowadzenie stref ochrony głównych zbiorników wód podziemnych,
- zwiększenie stopnia oczyszczania wód kopalnianych i ścieków przemysłowych,
- poprawę jakości technologii uzdatniania wody pitnej,
- zwiększenie konsumpcji wód podziemnych.

Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza realizowane jest w następujący sposób.

Przy emitorach punktowych:

- wprowadzanie nowoczesnych, przyjaznych środowisku technologii,
- modernizacja procesów technologicznych,
- hermetyzacja procesów produkcji i zmniejszanie materiałochłonności,
- wprowadzenie systemów zarządzania środowiskiem opartych na międzynarodowych standardach (ISO 14001).

Przy emitorach obszarowych:

- modernizacja i rozbudowa miejskich sieci ciepłowniczych połączona z likwidacją źródeł niskiej emisji i termoizolacją budynków,
- systemowa konwersja palenisk domowych na rozwiązania proekologiczne.

Proekologiczne przedsięwzięcia w zakresie komunikacji są realizowane poprzez:

- budowę obwodnic,
- modernizację taboru,
- preferowanie transportu zbiorowego,
- budowę tras rowerowych,
- organizację ruchu.

Uporządkowanie gospodarki realizowane będzie poprzez:

- likwidację dzikich wysypisk,
- modernizację funkcjonujących składowisk odpadów – wyposażenie ich w urządzenia zabezpieczające przed negatywnym oddziaływaniem na otoczenie,
- opracowanie i wdrożenie programu budowy ponadgminnych składowisk odpadów komunalnych,
- opracowanie programu gospodarki odpadami przemysłowymi, w tym szczególnie niebezpiecznymi,
- organizację systemu zbierania produktów azbestowych i bezpieczna ich utylizacja (program pilotażowy w gminie Szczucin).
- budowę spalarni odpadów.

Rewaloryzacja obszarów zdegradowanych przebiega poprzez:

- współpracę samorządów w pozyskaniu funduszy na rekultywację obszarów dawnej eksploatacji
- Współpraca ekspercka z użytkownikiem złoża w celu odpowiedniego prowadzenia eksploatacji umożliwiającej rekultywację.
- Zorganizowanie nowych obszarów rekreacyjnych, w tym parków i zbiorników wodnych na terenach poeksploatacyjnych (np. wyrobiska w Bukownie).

Środowisko przyrodnicze województwa małopolskiego cechuje niezwykła różnorodność, a zarazem podatność ekosystemów na degradację. Dlatego też racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska w celu nie dopuszczenia do rabunkowej eksploatacji oraz zniszczenia, jest zadaniem o decydującym znaczeniu dla jego ochrony.

Celem strategicznym jest racjonalne gospodarowanie środowiskiem.

Cel ten jest realizowany poprzez następujące rozwiązania:

- minimalizację zużycia zasobów naturalnych i racjonalizację zużycia energii,
- zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii,
- minimalizację wytwarzania odpadów,
- zwiększenie stopnia powtórnego wykorzystania i bezpieczne składowanie odpadów,

– podnoszenie retencyjności dorzeczy i zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

– zalesianie nieużytków i słabych użytków rolnych.

Priorytetami w realizacji tych celów jest ukończenie zbiornika w Świnnej Porębie oraz zwiększenie wykorzystania wód geotermalnych na Podhalu.

Strategia Rozwoju Małopolski zakłada minimalizację zużycia zasobów naturalnych poprzez następujące działania:

– wprowadzenie zlewniowego systemu zarządzania gospodarką wodną umożliwiającego sterowanie za pomocą instrumentów finansowych i prawnych pozwoleniami wodno-prawnymi, opłatami, strukturą użytkowania wód,

– weryfikację pozwoleń wodno-prawnych na pobór wód podziemnych w celu wyeliminowania poboru tych wód przez przemysł (poza spożywczym),

– racjonalne gospodarowanie wodami mineralnymi oraz wyznaczenie dla nich stref ochronnych,

– kontrolę ilości ujęć wód podziemnych w celu nie dopuszczenia do przeeksplotowania, zwłaszcza wód słaboodnawialnych.

– wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w procesach technologicznych,

– podniesienie sprawności systemów wodociągowych – zmniejszenie strat na sieci.

Zwiększanie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii realizujemy w następujący sposób:

– Rozbudowa systemu geotermalnego ogrzewania, zwłaszcza w powiecie nowotarskim i tatrzańskim.

– Przeprowadzenie badań bilansujących zasoby geotermalne w innych obszarach województwa.

– Budowa małych elektrowni wodnych w połączeniu z realizacją zbiorników małej retencji.

– Stworzenie zachęt dla wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.

Minimalizacja wytwarzania odpadów jest realizowana następująco:

– Promowanie wdrażania technologii mało i bezodpadowych.

– Informowanie społeczeństwa o możliwościach zmniejszania ilości odpadów w gospodarstwach domowych i działalności biurowej.

– Wprowadzanie uregulowań skłaniających producentów i handlowców do zmniejszania zużywanych materiałów, głównie opakowań.

Zwiększanie stopnia powtórnego wykorzystania i bezpieczne składowanie odpadów w województwie małopolskim jest realizowane poprzez następujące działania:

– Edukacja ekologiczna społeczeństwa w celu wprowadzenia segregacji odpadów w gospodarstwach domowych.

– Wprowadzanie na obszarze całego województwa systemu segregacji odpadów – promocja „dobrych przykładów”.

– Stworzenie systemu zachęt ekonomicznych dla powstania zakładów recyklingu.

– Utworzenie ogólnodostępnej bazy danych o surowcach wtórnych, ich dostępności, możliwościach stosowania i technologiach przetwarzania.

– Wprowadzenie segregacji i przeróbki odpadów na składowiskach.

– Wprowadzanie lokalnych sieci monitoringu na składowiskach odpadów.

– Ograniczenie możliwości składowania na składowiskach przemysłowych i komunalnych odpadów niebezpiecznych.

– Wspieranie przedsięwzięć zwiększających udział odpadów w cyklach produkcyjnych nowych wyrobów.

– Wdrożenie systemu unieszkodliwiania odpadów szpitalnych w oparciu o już funkcjonujące w województwie 3 spalarnie.

Podnoszenie retencyjności dorzeczy i zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w województwie małopolskim realizujemy poprzez następujące działania:

– Budowa zbiorników retencyjnych, obejmujących zarówno dużą (Świnna Poręba), średnią (np. Młynne) jak i małą retencję (np. Gosprzydowa) – zgodnie z programem wojewódzkim.

– Uporządkowanie systemów melioracyjnych.

– Zwiększanie naturalnej retencji zlewni poprzez prowadzenie zalesień i prawidłową gospodarkę na gruntach rolnych.

– Wzmocnienie ochrony powodziowej Krakowa, Oświęcimia i zespołu gmin Dolnej Wisły (w tym poprzez budowę polderów).

– Wyznaczanie stref zagrożenia powodziowego wzdłuż cieków i niedopuszczanie do nowego zainwestowania na tych obszarach.

– Stosowanie obudowy biologicznej cieków wodnych.

– Modernizacja istniejących i budowa nowych wałów przeciwpowodziowych oraz ich właściwe utrzymanie

– Zalesianie nieużytków i słabych użytków rolnych następuje dzięki:

– Rozszerzenie terenów przeznaczonych do zalesienia poprzez kształtowanie granicy polno-leśnej w planach zagospodarowania przestrzennego.

– Zwiększenie udziału kategorii lasów ochronnych w lasach prywatnych.

– Dostosowanie składu gatunkowego lasu do typu siedlisk.

– Zaostrzenie kryteriów wydawania pozwoleń na wyłączenie powierzchni lasów na cele nierolnicze i nieleśne.

Kolejnym polem Strategii Rozwoju Małopolski jest „Gospodarka – kapitał, kreatywność, technologie”.

W dziedzinie ochrony środowiska poprawa wydolności systemów infrastruktury technicznej realizowana jest poprzez:

- poprawę systemów zarządzania infrastrukturą techniczną, szczególnie wodno-kanalizacyjną,
- optymalizację wykorzystania istniejących instalacji,
- wspieranie przedsięwzięć wykazujących się pozytywnym wynikiem analizy efektywności ekonomicznej,
- rozwój sieci teletechnicznej,
- zdecydowane podjęcie inwestycji w dziedzinie reelektryfikacji i porządkowania linii przesyłowych,
- dostarczenie gazu ziemnego do większej ilości odbiorców,
- dokończenie wodociągowania wsi i przyspieszenie rozwoju ich kanalizacji,
- technologiczną odnowę sieci ciepłowniczych (rury termoizolowane).

Wzajemne wsparcie regionów sąsiadujących w działaniach na rzecz rozwoju

Wiele problemów i zależności w sprawach rozwojowych przekracza granice podziału administracyjnego. Są one zatem naturalnymi obszarami współpracy z innymi regionami. Uzyskanie przez województwa podmiotowości nie może w najmniejszym stopniu oznaczać, że będą one rozwiązywać swoje problemy i wykorzystywać szanse, w oderwaniu od problemów i szans sąsiadów. Współpraca taka może stać się wyrazem woli społeczności regionalnych, a nie decyzji odgórnych.

Harmonijna współpraca na obszarach stykowych

Wzajemne wspieranie się w projektach służących ochronie środowiska, jak np. gospodarka odpadami w rejonie Chrzanów–Jaworzno i Gorlice–Jasło, ochrona zlewni Wisłoki.

Rozwijanie współpracy ze Słowacją, w szczególności na obszarze Euroregionu Tatry. Współdziałanie powinno obejmować poprawę warunków przekraczania granicy, wspólną promocję i wspieranie przedsięwzięć gospodarczych. Współpraca ta powinna być rozwijana niezależnie od warunków wynikających z kalendarza integracji Polski i Słowacji z UE. Realizacja wspólnych projektów w ramach Phare CBC – ochrona wód rzeki granicznej Poprad.

Wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym

Jedną z form realizacji tych celów może być współdziałanie w ramach projektu „Zielone Karpaty” integrującego aktywność na rzecz ochrony i promocji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszarów górskich Polski, Słowacji i Ukrainy. Wspomnieć należy o wspólnym projekcie „Odpady niebezpieczne” realizowanym z województwami Śląskim i Opolskim.

Zintegrowanie międzynarodowej współpracy regionalnej

W uproszczeniu mówi się, że do stolicy Europy – Brukseli – trafia się poprzez stolice państw członkowskich. Znow w uproszczeniu powiedzieć można, że do stolic państw członkowskich trafić możemy poprzez ich – zaprzyjaźnione z nami – regiony. Zintegrowanie międzynarodowej współpracy regionalnej z celami Małopolski ma podstawowe znaczenie dla podniesienia naszej widoczności oraz naszych możliwości na rynku regionów europejskich.

Poprzez rzeczywistą, prowadzoną w różnych dziedzinach i sektorach roboczą współpracę z regionami o podobnych do Małopolski celach i interesach możemy zyskać dużo więcej niż próbując poruszać się na rynku europejskim w pojedynkę.

Umiejętnie kreując tę sieć europejskiego partnerstwa zyskujemy przewodników, doradców, a często inicjatorów wspólnych przedsięwzięć i promotorów naszych interesów wobec europejskich instytucji. Nie do przecenienia jest wymiar poznawczy i społeczno-cywilizacyjny rozwiniętej współpracy międzyregionalnej – szczególnie, gdy przekłada się ona na kontakty pomiędzy indywidualnymi mieszkańcami regionów z różnych grup społecznych, zawodowych i wiekowych.

Zwiększenie zdolności absorpcyjnych

W 1998 roku w Małopolsce przeprowadzone zostały badania ankietowe dotyczące wykorzystania środków pomocowych. Respondenci wypowiedzieli się m.in. na temat najważniejszych barier w pozyskiwaniu środków pomocowych. W tym kontekście wskazano wówczas na bariery o charakterze kompetencyjnym i proceduralnym (ponad 56 proc. wskazań), barierę finansową wkładu własnego i współfinansowania ze źródeł pozapomocowych (ok. 17 proc. wskazań) oraz barierę informacyjną (ok. 16 proc. wskazań).

Od tego czasu proces integracji europejskiej otworzył przed polskimi samorządami oraz innymi organizacjami regionalnymi i lokalnymi ogromny dodatkowy potencjał finansowania lub – znacznie częściej – współfinansowania projektów ze źródeł europejskich.

Przedstawione w tekście aspekty problematyki ochrony środowiska i ekologii w strategii województwa małopolskiego nie wyczerpują tematu. Dla pełnego zobrazowania całości zagadnienia należy wspomnieć o aspektach edukacyjnych, społecznych, ochrony zdrowia, przyrody, krajobrazu zawartych w Strategii Rozwoju Małopolski.

Samorząd województwa małopolskiego w dniu 18 grudnia 2000 r. podjął uchwałę, która przyjmuje Program Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska Województwa Małopolskiego na lata 2001–2015. Program pod nazwą Nasza Zielona Małopolska jest ważnym dokumentem wyznaczającym kierunki działań w ochronie środowiska zgodnie z przyjętą strategią rozwoju województwa Małopolskiego.

Wykaz referatów opublikowanych w poprzednich książkach cyklu „Ochrona Środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską”

Ochrona środowiska. Ekorozwój w gminie – racjonalna gospodarka energetyczna

Tadeusz Bachleđa-Curuś, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska – Odnawialne źródła energii.

Sławomir Pasierb, Fundacja na Rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii w Katowicach – Plan zaopatrzenia gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

Kazimierz Głowacki, Ekspert Federacji Związków Gmin i Powiatów RP – Energetyka gminna w reformie ustrojowej państwa.

Anna Sas-Micuń, Główny Specjalista Departamentu Budownictwa, Architektury i Kartografii MSWiA – System wspierania przedsięwzięć termomodernizacyjnych. Formalno-prawe aspekty systemu.

Maciej Siudut, Beskidzka Agencja Poszanowania Energii Sp. z o.o. – Zmiana zachowań społecznych w kierunku racjonalnego zużycia energii.

Wiesław Lesisz, Prezes Zarządu RAPE S.A. – Program SCORE w regionie pilotażowym w Radomiu.

Ochrona środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską

Antoni Tokarczuk, Minister Środowiska – Polityka ekologiczna państwa – programy regionalne i lokalne.

Alessandro Missir, Ambasada Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce – Polityka i proces rozszerzania Unii Europejskiej w aspekcie ochrony środowiska.

Sławomir Urbaniak, Podsekretarz Stanu w Urzędzie Komitetu Integracji Europejskiej – Program Informowania Społeczeństwa – negocjacje polski z Unią Europejską.

Franciszek Bachleđa – Księdzularz, Przewodniczący Senackiej Komisji Ochrony Środowiska – Ochrona środowiska w działalności samorządów terytorialnych.

Kazimierz Kujda, Prezes Zarządu NFOŚiGW – Zasady współdziałania NFOŚiGW z samorządami terytorialnymi.

Józef Górny, Wiceprzewodniczący Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa – Parlamentarne prace nad nowelizacją prawa o ochronie środowiska.

Andrzej Manecki, Przewodniczący Wojewódzkiej Rady Ochrony Środowiska w Krakowie – Ekorozwój Karpat – program „Zielone Karpaty”. Polska propozycja ogólnoeuropejskiego programu dla UE.

Ochrona środowiska – inwestycje samorządów terytorialnych. Czysta woda, czyste powietrze, czysta ziemia – nowe technologie

Antoni Tokarczuk, Minister Środowiska – Rządowe programy ochrony środowiska – współdziałanie z samorządem.

Tadeusz Bachleđa-Curuś, Wiceminister Środowiska – Fundusz ISPA – wsparcie dla inwestycji ekologicznych samorządów.

Lech Płotkowski, Wiceprezes Zarządu NFOŚiGW – Priorytety NFOŚiGW na rok 2001 w ochronie wody, ziemi i powietrza.

Ryszard Langer, Prezes Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Krakowie – Czysta woda w aglomeracji krakowskiej. Przykładowe inwestycje – ujęcie wody Zbiornik Dobczyce, oczyszczalnia ścieków „Kujawy”, „Płaszów II”.

Grzegorz Konopko, Dyrektor Biura Wykonawczego Konwencji Klimatycznej NFOŚiGW; Maciej Sadowski, Wicedyrektor BWKK NFOŚiGW – Rola i możliwości samorządów gminnych w ochronie powietrza.

Janusz Kudłacik, Burmistrz Miasta Żywiec; Jerzy Satrypan, Prezes Spółki „Beskid” w Żywcu – Program segregowania i utylizacji odpadów komunalnych na przykładzie spółki 18 gmin Żywiecczyzny.

Piotr Kownacki, Wiceprezes Zarządu Banku Ochrony Środowiska S.A. – Doświadczenia Banku Ochrony Środowiska w finansowaniu inwestycji ekologicznych.

Ochrona środowiska – pozyskiwanie krajowych i zagranicznych źródeł finansowania inwestycji ekologicznych

Antoni Tokarczuk, Minister Środowiska – Współpraca rządu i samorządów terytorialnych – finansowanie inwestycji ekologicznych.

Kazimierz Kujda, Prezes Zarządu NFOŚiGW – Zasady finansowania inwestycji ekologicznych.

Cezary Starczewski, Wiceprezes Zarządu NFOŚiGW – Zasady finansowania inwestycji ekologicznych.

Norbert Słowik, Dyrektor Departamentu Współpracy Zagranicznej NFOŚiGW – Zagraniczna pomoc dla Polski – finansowanie inwestycji ekologicznych (ISPA, SAPARD, PHARE).

Piotr Kownacki, Wiceprezes Zarządu Banku Ochrony Środowiska S.A. – Doświadczenia BOŚ w finansowaniu inwestycji ekologicznych.

Stanisław Bodys, Prezes Unii Miasteczek Polskich, Wiceprzewodniczący FZGiP RP – Inwestycje ekologiczne samorządów – możliwości finansowe.

Prof. Stefan Kozłowski, Katedra Ochrony Środowiska KUL – Przygotowanie gmin do gospodarki przestrzennej w kontekście wniosków o środki pomocowe na inwestycje ekologiczne.

Wojciech Piekarczyk, Prezes Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie – Formy i struktura pomocy finansowej udzielanej przez WFOŚiGW w Lublinie na inwestycje ekologiczne.

Robert Gostkowski, Szef Biura Regionalnego TUV Rheinland w Lublinie – Informacja o dotychczasowym systemie zarządzania środowiskiem.

Federacja Związków Gmin i Powiatów RP

Federacja Związków Gmin i Powiatów RP jest największą organizacją samorządu terytorialnego w Polsce – zrzesza prawie 20 regionalnych związków i stowarzyszeń, które skupiają łącznie około 1000 gmin i powiatów.

W ramach działalności na rzecz samorządu terytorialnego Federacja prowadzi działalność informacyjną, szkoleniową i wydawniczą. Przygotowuje i opiniuje projekty ustaw oraz innych aktów prawnych związanych z działalnością samorządów. Przedstawiciele Federacji reprezentują stronę samorządową w **Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego**.

W bieżącej działalności Federacja jest organizatorem licznych spotkań przedstawicieli gmin, powiatów i województw z całego kraju, na których omawiana jest problematyka działalności samorządów lokalnych na płaszczyźnie prawa, ekonomii, ochrony środowiska, integracji z Unią Europejską, polityki regionalnej, przepływu informacji, pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia, turystyki i sportu, etc.

W trakcie realizowanego przez Federację **Programu Promocji Reform Ustrojowych Państwa** w latach 1998-1999 zorganizowanych zostało kilkadziesiąt konferencji, szkoleń i seminariów poświęconych kształtowi i zasadom reform ustrojowych i społecznych, które łącznie zgromadziły ponad 20 tys. osób. Założyciel i przewodniczący Federacji oraz Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski Kazimierz Barczyk był współautorem ustawy o samorządzie gminnym z roku 1990 i – jako Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – ustaw o samorządzie powiatowym i wojewódzkim z 1998 r.

Federacja zorganizowała m.in. **I Kongres Samorządów Terytorialnych RP** (jesienią 1997 r.) oraz – w różnych częściach kraju – szereg ogólnopolskich spotkań przedstawicieli regionów i powiatów z całej Polski, nad którymi patronat objęli Marszałek Sejmu i Premier RP. Zorganizowana przez FZGiP RP w grudniu 1998 roku **I Ogólnopolska Konwencja Przewodniczących Rad Gmin, Rad Powiatów i Sejmików Województw** w Sali Obrad Sejmu RP, z udziałem ponad 1500 samorządowców, została przez premiera Jerzego Buzka ogłoszona uroczystą inauguracją działalności samorządu terytorialnego w nowym kształcie.

Federacja reprezentuje polskie samorzady w kontaktach międzynarodowych. Uczestniczy w pracach **Rady Gmin i Regionów Europy (CEMR – Council of European Municipalities and Regions)**. Jest m.in. członkiem **ELANET (European Local Authorities Telematic Network Initiative)** – działającej w ramach CEMR europejskiej inicjatywy na rzecz rozwoju sieci informatycznych samorządów lokalnych.

W roku 2000 Federacja zorganizowała m.in. cykl pięciu ogólnopolskich konferencji „**Ochrona środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską**” (w Krakowie, Warszawie i Lubli-

nie), **II Forum Turystyki i Sportu Samorządów Terytorialnych RP** oraz ogólnopolską konferencję „**Bezpieczna Gmina, Powiat, Województwo**” w Sali Kolumnowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Federacja jest animatorem wspólnej wymiany doświadczeń pomiędzy samorządami państw regionu Europy Środkowej i Wschodniej oraz Europy Zachodniej i USA. W październiku 1997 r. z inicjatywy Federacji odbyła się m.in. **I Konferencja Samorządów Terytorialnych Państw Europy Środkowej i Wschodniej**, na której powołano **Forum Współpracy Samorządów Lokalnych Państw Europy Środkowej i Wschodniej**, którego przewodniczącym został **Kazimierz Barczyk**.

W lipcu 2000 FZGiP RP zorganizowała w Rzymie konferencję „**Samorząd Polski i Włoch w perspektywie integracji europejskiej**” z udziałem przedstawicieli gmin, powiatów i województw z Polski oraz gmin i regionów włoskich oraz pielgrzymkę przedstawicieli samorządów Polski i Europy Środkowej i Wschodniej do Włoch i Watykanu. Federacja organizuje także pomoc dla Polaków na Wschodzie i współpracuje z organizacjami polonijnymi na całym świecie.

W czerwcu 1999 r. Federacja we współpracy ze **Stowarzyszeniem Gmin i Powiatów Małopolski** (regionalnym członkiem Federacji) uruchomiła działalność Centrum Informacji Europejskiej w Krakowie. Przygotowany przez Federację i Stowarzyszenie projekt działalności Centrum został laureatem Konkursu ogłoszonego przez Komitet Integracji Europejskiej w ramach Programu Informowania Społeczeństwa (PIS). W dniu 20 grudnia 1999 r. ośrodek uzyskał status **Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej – oficjalnego przedstawicielstwa CIE Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej na Województwo Małopolskie**.

Od roku 1999 r. w lokalu MRCIE odbywają się m.in. zajęcia studiów podyplomowych Zakładu Integracji Europejskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego „**Przedsiębiorstwo i rozwój w procesie integracji z Unią Europejską**”, nad którymi Federacja Związków Gmin i Powiatów RP sprawuje patronat.

Federacja jest wydawcą kwartalnika „**Gazeta Gmin, Powiatów, Województw RP**” (wcześniej: „**Gazeta Powiatów RP**” i „**Gazeta Województw RP**”). We współpracy z **Fundacją Rozwoju Samorządności i Prasy Lokalnej** w latach 1998–2000 wydała prawie **trzydzieści publikacji książkowych** – tematycznych poradników i informatorów dla samorządu terytorialnego. Wszystkie wydawnictwa są bezpłatnie rozprowadzane do gmin, powiatów i województw.

Biuro FZGiP RP:
Dyrektor: Maciej Korkuć
ul. Mikołajska 4, 31-027 Kraków
tel./fax (0-12) 421 30 15
e-mail: federacja@federacja.krakow.pl
www.federacja.krakow.pl

Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski

Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski jest największą regionalną organizacją samorządową w Polsce, założoną w 1991 r. z inicjatywy ówczesnego Przewodniczącego Rady Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa **Kazimierza Barczyka**, który jest przewodniczącym Stowarzyszenia przez trzecią kadencję. Stowarzyszenie zrzesza obecnie 150 gmin i powiatów z terenu województw: małopolskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, części śląskiego i lubelskiego (obszar historycznej Małopolski).

Celem Stowarzyszenia jest umocnienie kulturalnych i gospodarczych więzi wśród mieszkańców regionu, a także promocja Małopolski zarówno w kraju, jak i zagranicą. Od 1995 r. SGiPM nadaje tytuł **Małopolanina Roku**. Pierwszy i jedyny tytuł **Honorowy Małopolanina Wszechczasów** został nadany **Janowi Pawłowi II** – najwybitniejszemu w dziejach Polakowi. SGiPM reprezentuje gminy i powiaty z regionu historycznej Małopolski wobec rządu i parlamentu, zabierając głos w najistotniejszych dla samorządu kwestiach. Podejmuje działania na rzecz współpracy regionalnych związków gmin i powiatów w ramach Federacji Związków Gmin i Powiatów RP.

Stowarzyszenie współuczestniczyło w przygotowaniu podstaw prawnych reformy powiatowej i wojewódzkiej. SGiPM wspiera działania samorządów na rzecz poprawy infrastruktury transportowej, pozyskiwania środków pomocowych z UE oraz strategii rozwoju regionów. Konsekwentnie zabiega o uruchomienie kolejnych przejść granicznych oraz promocję walorów turystycznych Małopolski. Stowarzyszenie od kilku lat współuczestniczy w realizacji **Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa**.

Biuro Stowarzyszenia gromadzi i udostępnia informacje o poszczególnych gminach i powiatach (władzach, organizacjach społecznych, gospodarce, kulturze i oświacie, rolnictwie, ochronie zdrowia, usługach, turystyce itp.), o ich ofertach współpracy. Stowarzyszenie promuje również unikatową w skali europejskiej trasę zwiedzania (obejmującą woj. małopolskie, część śląskiego i podkarpackiego) – „**Szlak drewnianych budowli**”. SGiPM organizuje szkolenia dla samorządów z Ukrainy, Białorusi, Litwy i Królewca oraz wspiera pomocą charytatywną zamieszkujących tam Polaków. Stowarzyszenie współdziała z gminami Małopolski w przyjmowaniu polskich repatriantów z Kazachstanu. Współpracuje również z Polonią na całym świecie (przede wszystkim amerykańską, z której dziesięciomilionowej rzeszy trzy czwarte stanowią Małopolanie).

Stowarzyszenie od kilku lat podejmuje działania na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego na czele z projektem portalu **Małopolska On Line**, konferencjami organizowanymi wspólnie ze Stowarzyszeniem „Miasta w Internecie”, a także akcje na rzecz komputeryzacji i przyłączenia do internetu wszystkich

urzędów i szkół. Jest akcjonariuszem wydawnictwa samorządowego – **Municipium S.A.**, a także **Małopolskiej Agencji Energii i Środowiska sp. z o.o.**

Stowarzyszenie we współpracy z **Federacją Związków Gmin i Powiatów RP** z siedzibą na Małym Rynku w Krakowie prowadzi oficjalne przedstawicielstwo Komitetu Integracji Europejskiej w województwie małopolskim – **Małopolskie Regionalne Centrum Informacji Europejskiej**. Przewodniczący Stowarzyszenia **Kazimierz Barczyk** jest członkiem **Komitetu Sterującego ISPA** oraz przewodniczącym **Forum Parlamentarzystów i Samorządowców Ziem Górskich RP** – organizacji istniejącej w krajach Unii Europejskiej, działającej również w Polsce, głównie na rzecz przyjęcia odpowiadającej standardom unijnym ustawy o wspieraniu i rozwoju ziem górskich. Wiceprzewodniczący SGiPM oraz członek Zarządu Województwa Małopolskiego, **Jan Wieczorkowski** reprezentuje **FZGiP RP** w **Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego**. Stowarzyszenie ściśle współpracuje z Federacją przy organizacji konferencji przygotowanych w Krakowie i na terenie Małopolski.

SGiPM wydaje kolorowy kwartalnik „**Wspólnota Małopolska**” – pismo Prezydentów, Starostów, Burmistrzów, Wójtów, Radnych i pracowników samorządowych. Stowarzyszenie opublikowało kilkadziesiąt wydawnictw (podręczników, informatorów, albumów, poradników szkoleniowych). Były one bezpłatnie kolportowane wśród samorządowców i osób zainteresowanych. SGiPM współpracuje z kilkudziesięcioma małopolskimi gazetami lokalnymi.

Stowarzyszenie zorganizowało również kilkadziesiąt konferencji i szkoleń zakończonych tematycznymi wydawnictwami książkowymi przygotowanymi we współpracy z **Fundacją Rozwoju Samorządności i Pracy Lokalnej** – „Bezpieczna gmina, powiat, Małopolska”, „Krzemowa Dolina w Krakowie. Wysokie technologie szansą rozwoju Małopolski”, „Rozwój transportu w Małopolsce”, „Małopolska czysta ekologicznie”.

Dyrektor Biura: Wiesław Misztal
ul. Grodzka 28, 31-004 Kraków
tel./fax (012) 616-14-82, 423-93-12
e-mail: misztal@sgm.ipl.net
www.sgpm.krakow.pl

SPIS TREŚCI

Kazimierz Barczyk Przewodniczący Federacji Związków Gmin i Powiatów RP, Członek Komitetu Sterującego ISPA <i>Wprowadzenie</i>	3
<i>List Premiera Jerzego Buzka do uczestników konferencji</i>	7
<i>Pismo Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Senatu RP Mieczysława Janowskiego</i>	9
<i>Pismo Prezesa Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Kazimierza Kujdy</i>	11
Antoni Tokarczuk Minister Środowiska <i>Ochrona środowiska w Polsce u progu XXI wieku w kontekście integracji z Unią Europejską</i>	13
Paweł Samecki Podsekretarz Stanu w Urzędzie Komitetu Integracji Europejskiej <i>Stan dostosowania w obszarze środowiska naturalnego w Polsce do wymogów integracji z Unią Europejską</i>	18
Jacek Szczot Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego i Budownictwa <i>Polityka regionalna a ochrona środowiska</i>	34
Janusz Radziejowski Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska <i>Stan negocjacji z Unią Europejską w zakresie ochrony środowiska</i>	39
Kazimierz Kujda Prezes Zarządu NFOŚiGW Cezary Starczewski Wiceprezes Zarządu NFOŚiGW <i>Rola Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w finansowaniu przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska</i>	47
Jan Wieczorkowski Członek Zarządu Województwa Małopolskiego Wiceprzewodniczący Federacji Związków Gmin i Powiatów RP <i>Ochrona środowiska w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego</i>	51
<i>Wykaz referatów opublikowanych w poprzednich książkach cyklu „Ochrona środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską”</i>	58
<i>Federacja Związków Gmin i Powiatów RP</i>	60
<i>Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski</i>	62